

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Eficiența vechilor procedee

Într-o notă intitulată „Răspuns la răspuns” (*România literară*, nr. 23-24), Nicolae Manolescu se întreabă de ce Norman Manea i-a dat replica la editorialul său intitulat „Ce înseamnă să fii rasist” în „22”, și nu în *România literară*.

Ofer acum precizările necesare, cu toate că, în cazul unei polemici corecte, ele ar fi fost inutile.

De ce? Intenționat sau nu, Nicolae Manolescu omite să spună că „22” nu a publicat în numărul respectiv (23) al revistei doar răspunsul lui Norman Manea, intitulat „Lectura infidelă”, ci și traducerea eseului „Incompatibilitățile” (apărut la 20 aprilie în *The New Republic*): cel care a stîrnit polemica.

Pînă la publicarea lui în „22”, articolul lui Norman Manea a fost comentat doar din auzite. Ca atare, așa cum se poate constata la lectură, într-un mod simplificat, distorsionat.

Strategia editorială a revistei „22”, care a încercat să șteargă efectele vechii izolări a României, este, între altele, de a face cunoscute, pe cît posibil, textele apărute în străinătate, referitoare la cultura și realitățile românești.

Chiar dacă – sau mai ales atunci cînd – ele sînt incomode.

„22” a fost prima publicație care a atras atenția asupra afirmațiilor discutabile și a informațiilor inexacte din articolul Alexandrei Laignel-Lavastine și a lui Radu Ioanid, intitulat „Nou acces revizionist în România”, apărut în *Le Monde*, la 28 ianuarie 1998. Dar am făcut-o publicînd replica noastră alături de articolul la care ne-am referit. În această privință ne despărțim de colegii de la *România literară* care au oferit două replici (a lui N. Manolescu și a lui Dorin Tudoran) la textul lui Norman Manea, fără să-i fi făcut cunoscut în țară.

Propunerea pe care i-am adresat-o lui Norman Manea de a publica în „22” „Incompatibilitățile” datează de la sfîrșitul lui aprilie: așadar, dinainte de apariția editorialului lui Nicolae Manolescu „Ce înseamnă să fii rasist”, care s-a referit la el.

Mă mir că Nicolae Manolescu, în ciuda perspicacității sale unanim recunoscute, a trecut peste un pasaj foarte explicit din replica lui Norman Manea: „Jată-mă bănuît de simpatii extremiste!”, exclamă domnul Manolescu, referindu-se la un text pe care cititorul român nu îl cunoștea și fără să ofere citatele care să-i sprijine afirmația” („Lectura infidelă”, „22”, nr. 23). Cititorii eseului „Incompatibilitățile” au avut apoi posibilitatea să verifice în „22” faptul că Norman Manea nu îl acuza, într-adevăr, de extremism (cum s-a scris) ori de antisemitism (cum s-a spus) pe Nicolae Manolescu, ci doar de o „șocantă confuzie de termeni”.

Am fost surprinsă de nivelul scăzut al acestei polemici în care a intrat echipa de primă mînă a *României literare* (Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran, Alex. Ștefănescu, doi critici literari de autoritate, iar între ei un polemist recunoscut). Conținutul eseului lui Norman Manea a fost ignorat (de N. Manolescu), enunțat în fugă (de Dorin Tudoran), ori parțial (de Alex. Ștefănescu), în timp ce, ca o adevărată diversivune, accentele celor trei replici au fost puse pe negarea talentului, notorietății etc. de scriitor a lui Norman Manea.

Reproșurile făcute de Norman Manea lui Nicolae Manolescu (referitor la confuzia de termeni) și lui Gabriel Liiceanu (referitor la analogia între suferința evreiască și cea sub comunism) s-ar fi convenit analizate în contextul articolului „Incompatibilitățile”. Eventual respinse, ambele, dar cu argumente, într-o discuție rațională.

Analiza „Incompatibilităților” a fost însă anulată din start, cu un singur argument, fals, chiar dacă emis pe mai multe voci, în mai multe registre stilistice. Un argument pe care nu l-am mai auzit din vremea cînd ceea ce spunea Paul Goma despre regimul Ceaușescu era discreditat pe motivul că el este un „scriitor fără talent”. „Reacția domnului Manea este așadar una de scriitor enervat de critică. Deduc că iritarea ei sale se datorează mai mult bănuielii că așa avea o părere mediocră despre literatura pe care a scris-o decît convingerii că așa fi antisemit”, conchide în final Nicolae Manolescu. „Există, probabil, o iritare absolut întemeiată a colegului nostru. A ceea ce succesul său în America nu a fost semnalat cum se cuvine de presa românească. Este într-adevăr o eroare, căci orice succes de acest fel ar trebui să fie o bucurie pentru cultura română. Pe de altă parte, acest succes (minuțios orchestrat, susținut de eforturi financiare și publicitare incredibile) nu poate face din Norman Manea un scriitor mai important decît este” spune Dorin Tudoran, luînd cu o mînă, în finalul articolului „Gimnastica de întreținere sau pre-textul Sebastian”, ceea ce dăduse cu cealaltă în prima parte a lui, cînd recunoscuse că Norman Manea are „pagini remarcabile”. Cît despre Alex. Ștefănescu, acesta neagă direct talentul lui Norman Manea, chiar din primul rînd al tabletei sale, publicată în *România liberă*.

În polemica de față, exact ca și cazul lui Goma, nu era însă în discuție calitatea literaturii lui Norman Manea, nici „orchestrarea succesului” său

(Continuare în pagina 3)

Evocare: GH.I. BRĂTIANU

pag. 8-10

Mărturie: Refuzul de a deveni informator la Securitate era posibil

pag. 11-12

Fotbalul și politica – comentarii de EMIL HUREZEANU și ANDREI CORNEA

pag. 3, 7

Urmăresc cu interes dezbaterile din paginile revistei „22”, declanșată de Răzvan Paul în nr. 15/1998, în urma unui articol semnat de domnul Dan C. Mihăilescu din nr. 51/1996 al aceleiași publicații. Articolul, intitulat „*Generația plictisită*”, ridică (în opinia mea) o chestiune pe cât de interesantă pe atât de spinoasă, chestiune pe care îndrăznesc să v-o supun atenției.

Dorința de a vă mulțumi pentru publicarea într-unul dintre numerele recente ale revistei dumneavoastră a unei scrisori, dublată de necesitatea de a-mi exprima convingerile într-un mod nemilcotic (ca entitate apartenență butadei cu titlu imprudent de „generație”), m-au determinat să mă alătur intențiilor celor care au încercat prin intermediul revistei dumneavoastră să interpreteze în diverse chei o „*anatemă aruncată asupra unei generații întregi*” (vezi „22” nr. 18/1998, articolul doamnei Brândușa Palade „*Despre diagnosticarea generațiilor*”) de către Răzvan Paul.

Personal, cred că articolul „*Generația plictisită*”, al mai sus amintitului autor, constituia un pretext de dezbateri animat de anxietățile și angostea unui individ rătăcit identitar în pluralismul manifestărilor comportamentale și educaționale ale aporțenilor, față de care simle nevoia imperioasă a descătușării. Modalitatea prin care acest pretext intră de contur se constituie în recursul autorului la „*căutarea îndrăgostită*”. Odată precizată, modalitatea în sine permite autorului formularea unui eseu, în care nu calificativele acordate unei generații sau alteia (vezi „*generația Humanitas*”) sau descalificativele acordate a priori alteia (vezi „*generația pro*” sau „*generația Anastasia*”) sînt esențiale, ci felul în care semnatarul acelor rînduri reușește să „arunce mînușă” unor individualități aparte (și nu unei întregi „generații”), capabile să identifice cauzele și eventual să estompeze efectele marasmului identitar inautentic, în care pare-se că ne zbatem.

Nu este de mirare că intervențiile care au urmat articolului semnat de Răzvan Paul au căpătat tonuri și nuanțe adversative, care își au obirșia în interpretări inadecvate sensului prim și anume mobilizator pe care autorul articolului a nutrit să-l imprime semenilor eventual nemesificați într-o „generație”, care, în nici un caz nu poate oferi răspunsuri cu privire la *diversitatea* opiniilor și manifestărilor lor. Nedeslușind o diversitate autentică, autorul apelează la termenul riscant și nesatisfăcător de „*generație*”, eroare pe care o comit de altfel și cei care ulterior îl vor combate, ceea ce demonstrează că principala carență este aceea de a ignora tocmai *individualitatea în sine*, motiv pentru care luările de poziție rămîn colaterale, ineficiente și incapabile să detecteze și eventual să explice eroarea de fond.

Cu convingerea că meritul incontestabil al acestui subiect de discuție este acela de a fi trezit conștiințele unor indivizi, indispuși totuși să accepte că au și primit în mod gratuit și unitar o etichetă, care, asemenea altor etichete, deși conferă a unui eveniment un nume, nu are nici o legătură cu evenimentul în sine (L.N. Tolstoi), voi încerca să aduc argumentele necesare împotriva noțiunii de „generație”, care, în treacărt fie spus, nu semnifică altceva decît totalitatea indivizilor dintr-o comunitate socială dată care sînt cam de aceeași vîrstă.

Grosso modo, nu se poate construi o argumentație corectă atunci cînd ne referim la o anume „generație” (fie ea „27”, fie „pro” ș.a.m.d.), și aceasta cu

atît mai puțin din punctul de vedere care interesează aici. Considerînd termenul „generație” în sensul lui cel mai strict, se poate lesne observa că nu există nici o rațiune suficientă pentru ca un anume calificativ (atribut) să-i poată fi acordat invariabil și necondiționat. Și aceasta nu pentru că generația în sine nu ar putea fi receptată a posteriori, ci mai curînd datorită prezenței imediate și indiscutabile a *individualității*. A accepta o concluzie într-un anumit stadiu de percepție a termenului „generație” este echivalent cu a spune că, printr-un număr de x_1, x_2, x_3 indivizi cercetați sub diferite aspecte, ai purces exhaustiv la etichetarea „generației”, restul pînă la x_n , nefiind altceva decît imaginile fidele ale primilor.

Adîncind raționamentul, se observă că poți chiar efectua în mod nestingherit o clasificare, luînd atributele acestor x_1, x_2, x_3 drept criterii pentru enumerarea în categoria fiecăruia în parte a însușirilor celorlalți, funcție de tangența însușirilor acestora la afinitățile lui x_1, x_2, x_3 (după caz). Or, acest lucru este deopotrivă o falsitate și o imposibilitate.

Pentru exemplificare, am să iau în considerare un așa-zis „tip de generație”, „generația muzicii alternative”. În cadrul acestui „tip de generație” se pot subsuma (printre altele): „*generația Madonna*”, „*generația pro*”, „*generația rock*”, „*generația rap*” ș.a.m.d. Fără îndoială că apartenența individului la unul dintre aceste „subtipuri de generație” se realizează nemijlocit. În aceste condiții, cum s-ar putea decodifica un număr finit de subtipuri ale unei astfel de „generații” suficient de precis pentru a putea corespunde unui număr x_n de indivizi?

În *Cartea amăgîrilor* (editura Humanitas, 1991, pp. 37-40), Emil Cioran afirmă că, dacă muzica nu ar avea un amplu corolendent interior, de natură a ne situa la confluența cu transcendența, ea ar fi iremediabil despuiată de valoare. Adăugînd că Horia-Roman Patapievici relatea în debutul cărții sale *Zbor în bătaia săgeții* „...că în atmosfera exaltată și binecuvîntată a prieteniei îndrăgostite (...) ascultam muzică (care acoperea tot spectrul de la cînturile gregoriene pînă la Genesis, Sting și Jethro Tull)...” (vezi *Humanitas*, 1996, p. 5) și că varietatea de afinități ar putea corespunde aici tot altor subtipuri posibile, cum am putea ști că un individ, de pildă x_{n-2} , nu sălășluiește sufletește în două sau chiar mai multe subtipuri ale unei astfel de „generații”? Presupunînd că o astfel de întrebare și-ar putea afla un răspuns, cum ar putea fi „implantat” acest x_{n-2} în cadrul altor subtipuri și, mai ales, care este ordinea și rigoarea unei astfel de acțiuni?

Neavînd răspunsuri pentru astfel de întrebări, îi invit pe „edilii” termenului „generație” să le ofere.

Pun punct aici, nu înainte de a-mi exprima nedumerirea pentru următoarea frază din „22” (nr. 22/1998) a domnului Emilian Anastasiu (care m-a și decis de altfel să vă expediez aceste rînduri): „*Trebuie ca tinerii să aibă puterea de a ieși din blestemul seducției pentru biografiile particulare (vezi obsesia jurnalelor) și a individualismelor, fie ele și excepționale*”. De asemenea, cu unica obiecție a păstrării în original a titlaturii unei compoziții muzicale, îi sugerez domnului Constantinescu D. Codruș să reflecteze asupra oportunității titlului: *U2 „I will follow”* în loc de *U2 „We will follow”* (vezi „22” nr. 21/1998).

Gabriel C. Gherasim
Brașov, 5 iunie 1998

Sîmbătă seara, 13 iunie, postul de televiziune „Acasă” ne-a oferit prilejul plăcut de a ne revedea cu Iosif Sava, în postura tradițională de muzicolog și iubitor al culturii. Decorul de la Cotroceni era splendid, meritul și munca organizatorilor, peste orice laudă. Invitații lui Iosif Sava, muzicieni iubiiți, adevărat tezaur al țării, emoționantele recitări din poezii noștri clasici, cuvîntul înțelept al unui ilustru medic, gînditor și cetățean, prezența unor mari artiști și a unei comentatoare de muzică de primă valoare – toate acestea și multe altele – ne-au încîntat. Ne-am amintit de „*Serata muzicală*”, fondată de Iosif Sava în anii cînd *acea* emisiune muzicală și de cultură devenise un focar de înălțare spirituală – prin ideile și oamenii care rezistau, cu mîndrie și decență, în fața presiunii oficiale.

Dar trebuie să spunem și altceva. Am observat că „demonii” care au poluat activitatea *mai recentă* a domnului Iosif Sava – devenit comentator politic și „moralizator” al tineretului, în emisiuni cu reminiscențe melodice strict limitate – continuă să-l însoțească pe talentatul muzicolog. Unele obsesii insistente ale domnului Sava ne-au dat sentimente de tristețe și sincera dorință de a-l vedea rezistînd spiritului filistin, ieftin, banal-cîrîtor...

... Lungimea fustelor feminine este o preocupare de „moș Teacă” (sau de poliție ridicol-autoritară...), nu o prestație demnă de o reuniune închinată armoniilor lui Mozart și Beethoven.

Exemplele din Tolstoi, plasate cu acritate și sentimente paseiste de „pedagog de școală veche”, nu vor convinge pe tineri și pe tineri și nu sînt nimic altceva decît „clișee-cu-îfose”, absolut străine spiritului marelui protestatar creștin de la lasnaia-Poliana, autorul *Învierii*...

Revoltător și lipsit de înțelegere umană mi s-a părut momentul cînd domnul Iosif Sava a vorbit despre: „mama moștenitorului britanic” *intrată în relație intimă* „cu Mahomed”. Oribil, domnule Sava! Gîndiți-vă, o clipă, dacă George Enescu ar fi putut rosti asemenea lucruri! V-am auzit și altă dată, în perioada de declin a „*Seratei*” spunînd cuvinte penibile de „laudă”; sau, dimpotrivă, de reproș bigot (de pildă, la adresa lui Spinoza...) etc. Dar, independent, despre o princesă tragic dispărută?... (și aceasta, după repetate, servile complimente la adresa „boierilor”, respinse cu eleganță de cei care știu valoarea tîmîierilor...).

Reveniți la „*Serata*” inițială, domnule Iosif Sava.

Și renunțați la postura de moralizator... Mai bine un muzicolog modest și inteligent decît un „cenzor” deplasa!

Constantin Căpușan,
20 iunie 1998

Remarca domnului inginer Vasile Cristescu (publicată în revista „22” din 5-11 mai 1998) privind perspectiva emiterii unei mărci poștale dedicate Revoluției Socialiste din Rusia (1917) a declanșat o vădită nemulțumire din partea conducerii RA Poșta Română.

Precizările publicate de domnul director general Nicolae Măzgăreanu în aceeași revistă, din 19-25 mai a.c., conform cărora „*marea revoluție socialistă din Rusia*” (ca „*eveniment istoric peste care nu se poate trece cînd vorbim despre Sec. XX*”) va fi stigmatizată „*cu mijloacele proprii ale artei plastice*” mi se par hilare.

Nu ne-ar surprinde dacă vor fi comemorate și alte „evenimente istorice ale sec. XX”, ca, de exemplu: instaurarea dictaturii fasciste în Italia – în octombrie 1922 – sau începutul dictaturii hitleriste în Germania, la 25 ian. 1933 etc.

Pe lîngă nostalgia domnului Măzgăreanu, nu trebuie ignorat nici faptul că sfîntnicul și consilierul său apropiat nu este altul decît Aurelian Dănu – fostul om de casă și stenograf al răposatului Nicolae Ceaușescu (arestat de revoluționari în decembrie 1989) – promovat ca director la EDIPOST.

Mai corect ar fi fost ca domnul Măzgăreanu să se gîndească la o marcă sau o serie de mărci dedicate victimelor comunismului, pe care statisticile le cifrează la peste 90 milioane (vezi *Cartea neagră a comunismului* – recent tradusă la editura Humanitas) sau cel puțin la genocidul comunist din România (vezi cartea lui Boldur-Lătescu), cunoscut fiind afinitățile crimelor comise de comuniști și naștiți.

În contrast cu preocupările domnului Măzgăreanu pentru comemorarea evenimentelor istorice externe, ne întrebăm: de ce Poșta Română nu a comemorat la 15 mai „Aniversarea a 150 de ani de la Marea Adunare Națională de la Blaj, pe Cîmpia Libertății”? Ni se va răspunde că „*vor apare*”, dar... după comemorarea Revoluției ruse din octombrie. În ordinea importanței!...

Atanasescu Florin
8 iunie 1998

PREȚURI NOI DIN 26 MAI '98 LA ABONAMENTELE INTERNE

Și în continuare, abonamentele pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, foști deținuți politici și veterani de război asigură o reducere de 50% față de prețul de vizinare per exemplar:

- Numai 15.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu
- Numai 12.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție.

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Libertés

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere (32%):

- 19.000 lei pe 3 luni cu expediere la domiciliu;
- 16.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție.

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București*. Adevîrîțele (talon de pensie, adevîrîțe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București*, cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

EMIL HUREZEANU

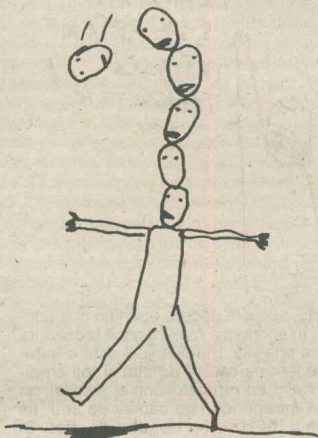
Isterie, autodenunț și heterosexualitate de stat

Precum în urmărirea și recunoașterea intențiilor echipei române de fotbal, în meciuri succesive, la campionatul mondial de fotbal, e foarte greu să înțelegi ce se întâmplă în politica românească a ultimelor săptămâni. Un anumit echilibru, oricât de fragil, între ofensivă și defensivă părea sesizabil, la un moment dat, chiar și în fotbal. Apoi urmează un fel de rapidă și inexplicabilă oboseală sau lenie, exprimată prin „pasele înapoi”, printr-o acomodare cu situația minime rezistențe sau de semi-abandon, atitudini nejustificate, în ochii spectatorului cel puțin, nici de propriile calități și șanse, nici de context, ci oarecum impuse de un fel de-a fi. O fire, mai de mult cunoscută și degeaba blamată, a energiei în salturi, ondulatorie (mioritică?) a spiritului de acțiune la români pare să preia comanda când ție-lumea mai dragă. După izbucniri scriptoare urmează deprimarea, statul pe gânduri sinonim cu întreruperea neanunțată a trebii și, în cele din urmă, oprirea angrenajului. Nu e cazul să aflăm de ce anume se întâmplă aceasta. Observăm doar că evoluția echipei române de fotbal a readus în plină actualitate publică acest model paradoxal, asociind detenta promițătoare cu renunțarea patogenică, în chiar momentul când, la București, polițienii deveneau autorii unui nou experiment.

Problema dosarelor de securitate, mai întâi. Există legi, bune sau proaste, care privesc regimul dosarelor. Ele sînt aplicate și violate în același timp, sub ultimele două republici, cu profit politic alternativ. În ritmul noului joc de societate: „Și-al nostru, și-al vostru au fost turnători”, vom ajunge acolo unde Stalin sau Ceaușescu nici cu gândul nu visară. Ion Iliescu, bunăoară, urmașul lor sofisticat și mutant, prin accidentul democratizării cu forța, de la est la vest, remarcă recent: cine a făcut pactul cu diavolul e damnat în eternitate. Eternizarea vinovăției, prin comandă de stat și alternanța la puterea

culpabilizării, e visul de aur împlinit al comunismului.

Starea de neîncredere în trecut s-a alăturat, prin această practică exuberantă a manipulării dosarelor inventate și reale, stării de deznădejde din prezent. Acum crizele trecutului ocolit sau exaltat, dar de fiecare dată nerezolvat prin confruntarea sinceră și totală cu el, se cumulează cu crizele nenumărate ale prezentului. Un credit vechi, ale cărui dobinzi împovărează, pînă la faliment, spiritul public. Legile dosarelor, proaste sau bune,

mutilate atît de copios dinspre periferii spre centru, nu se mai aplică, apoi, mai nou, chiar la inițiativa președintelui și a primului-ministru. Și unul, și celălalt au cerut dosarele colaboratorilor, ca și cum ar fi vorba de foile lor matricole. Am aflat că, deunăzi, la o facultate tehnică din Timișoara, studenții, după modelul metro-

politian, au cerut tuturor cadrelor didactice să-și clarifice trecutul de colaboratori cu securitatea. Nu sîntem departe de patoul marilor autodenunțuri din epoca de zenit a stalinismului sau maosismului. E nu doar ipocrit, rușinos și degradant acest *black-out* național, dar și foarte îngrîșorător: România reîntră în transa unui joc cu nălucile, în momentul cînd i se cerea cea mai transparentă luciditate, cel mai banal pragmatism, în momentul cînd soarta ei tocmai se decide, cînd de o anumită ofensivă a reformei și defensivă în planul delirului steril depinde transformarea în stat democratic și european. Chiar acum, în optimele de finală ale procesului de integrare euro-atlantică, România sombreză în spaima denunțurilor justițiariste și acționismul pios al fărădelegii. Fotbalul, prin gratuitatea sa ludică fundamentală, e un loc mai bun pentru astfel de inscenări. Viața publică și politică a unei țări nu-și poate permite aceasta decît cu prețul celebrei retrageri în muni.

Vitura noului acționism pseudo-democrat mătură totul în cale. Articolul 200 din *Codul penal*, care pedepsește homosexualitatea, a rămas însă în vigoare, ca semn al firii creștine a românilor, cum au spus și polițienii, și ierarhii *Bisericii Ortodoxe*. Imoralitatea europeană nu-i mai atinge pe români. Tărăniștii și pediiștii s-au străduit să fie suficienți de absenți în momentul votului, asigurînd astfel heterosexualității naturale, firești, chiar creștine a poporului român, o vajnică împlinire antieuropeană salută de Biserica națională. Aberyția e totală și, din acest motiv, probabil, scapă opoziției generale.

În sfîrșit, în această isterie galopantă, premierul și președintele au avertizat poporul român s-o lase mai moale cu isteria pro-NATO... Poporul român, cuminte și înțelept, cum spun toți politicienii mediocri care de la Ceaușescu încoace n-au reușit să facă nimic pentru el, n-a optat nicio dată pentru isteria pro-NATO. Flama și inflamația au fost rezultatul acțiunilor politice ale foștilor și actualilor guvernanți. Dacă ei au obosit sau au aflat că, și datorită lor, NATO nu mai este forțarea cu ușile larg deschise în așteptarea României, în plin *autodafé* al dosarelor ei teribile de securitate și homosexualitate, vina nu e a poporului român, și nici măcar a Rusiei, gata, precum oricînd în istoria eșecului național românesc, să consoleze substanțial. Și uite-așa am ajuns de unde-am plecat.

Eficiența vechilor procedee

(Continuare din pagina 1)

(poate fi oare probată afirmația?), ci opinia despre *Jurnalul lui Sebastian*, încadrat în istoria unei perioade întinse, cu reverberații pînă în actualitate.

Fac parte dintre mulții admiratori, vreme de două decenii, ai cronicii literare a lui Nicolae Manolescu. Îmi amintesc foarte bine că ea avea un important cuvînt în structurarea ierarhiei literare, ordonată, la vremea aceea, ca o bibliotecă bine aranjată, pe rafturi. Istoria literară demonstrează însă că nici un critic nu a fost infailibil. Vremea a infirmat valoarea unora dintre scriitorii elogiați de Nicolae Manolescu, confirmîndu-i în schimb pe alții despre care el avea o „păreră mediocră”. Un exemplu este chiar Norman Manea.

Este prea firziu să negi importanța de scriitor a lui Norman Manea, fie că îți place literatura lui, fie că nu. Pentru că s-a ajuns aici, mă văd silit să enumăr o parte dintre criticii literari români care i-au elogiat cărțile: Ion Negoieșcu, Lucian Raicu, Mircea Iorgulescu, Paul Georgescu, Gheorghe Grigurescu, Liviu Petrescu, Marian Papahagi, Ov. S. Crohmălniceanu, Cornel Moraru, Virgil Podoabă, Matei Călinescu (ultimul, în presa americană, Z. Ornea. Evident, lista nu e completă).

La ora actuală, Norman Manea este cel mai tradus și mai comentat prozator român postbelic. Este însă dificil de demonstrat că succesul său s-ar datoră unui singur articol, „*Culpa fericită*”, primul din care opinia publică românească a aflat despre articolele pro-legionare ale lui Mircea Eliade. Numai că în SUA acest fapt fusese deja făcut cunoscut de Ricketts, biograful și monografistul lui Mircea Eliade, într-o carte voluminoasă, bazată pe documente.

Aici împărtășesc opinia lui Dorin Tudoran: literatura română ar trebui să considere notorietatea lui Norman Manea drept o victorie proprie, într-un palmares sărac.

Dar numai aici. Pentru că, ținînd, pe de o parte, să micșoreze statura literară a lui Norman Manea și, pe de alta, să demonstreze politica „de gașcă” a publicației *The New Republic*, el oferă cititorului român cîteva rînduri sibiline despre „un intelectual american ceva mai cunoscut în SUA decît Norman Manea, și el evreu, originar din România, autor al unei cărți despre ororile prin care i-a fost dat să treacă în țară, înainte ca familia sa să se expatrieze”, care a trimis respectivei publicații americane o scrisoare, pe care n-a publicat-o decît „22”.

Cine poate fi acest intelectual?, s-a întrebă desigur cititorul român. Nu știu de ce Dorin Tudoran a ținut să-l deruteze, nespunîndu-i că, de fapt, e vorba despre o intelectuală (limba română are acest substantiv de gen feminin), și de ce nu i-a dat, direct, numele (Juliana Geran Pilon). Nici de ce nu și-a argumentat afirmația referitoare la notorietatea ei. Pentru că, deși prefațată de Mircea Eliade, cartea Juliane Geran Pilon (*Notes from the Other Side of Night*) este mai degrabă modestă, iar unele dintre afirmațiile conținute (de pildă, că aproape 300.000 de evrei ar fi fost omorîți în România înainte de venirea nemților în țară, ori că Transilvania ar fi fost anexată României) sînt mai mult decît discutabile.

Desigur, negarea talentului lui Norman Manea poate avea un oarecare efect în România, dat fiind că ne aflăm acum în fața unui public eteroclit, parțial nou, cu lecturi mai puține. Dar soluția aceasta înseamnă eliminarea incorectă de pe terenul de joc a unui partener incomod, operată de un grup de jucători, instituții, chiar în timpul meciului, în postura de arbitri.

Și ea nu duce discuția despre fascism/comunism decît într-un cîmp viran, de periferie.

PD vrea două locuri în TVR

Încheierea interimatului conducerii TVR, care a funcționat un an și jumătate fără posibilitatea unei restructurări de fond, se poate realiza odată cu constituirea mult așteptatului *Consiliu de Administrație* al TVR.

Cei treisprezece membri propuși pentru CA conform algoritmului (Alex. Ștefănescu și Dănuț Sachelarie din partea PNȚCD; Mihai Mălaimare și Alexandru Mironov - PDSE; Neculai Constantin Munteanu - PD; Cristian Hadji-Culea - PNL; Galfalvi Zsolt - UDMR; Titus Raveica - PRM; Stere Gulea - Președinție; Lucia Hossu-Longin - Guvern, Cădri Abibulea - grupul parlamentar al minorităților naționale; Dumitru Iuga și Gabriel Liiceanu din partea personalului angajat în TVR) au fost audiați în zilele de 1 și 2 iulie a.c., în ședințele comune ale *Comisiilor de cultură* din Senat și Camera Deputaților.

Imediat după momentul încheierii audierilor și al aprobării, prin vot, a tuturor candidaților, secretarul executiv al PD, Cristian Rădulescu, a intrat brusc în sala de ședințe pentru a contesta, în numele PD, votul. Motivul invocat de PD: minoritățile (alte decît

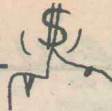
cea maghiară care este reprezentată conform algoritmului politic, ca partid) au deja un membru în *Consiliul de Administrație al Radiodifuziunii publice* și, potrivit *Legii de organizare a Radiodifuziunii și a Televiziunii publice* (modificată față de cea din 1994 în această primăvară), minoritățile nu pot avea mai mult de un reprezentant în ambele *Consilii* la un loc. Cum minoritățile au deja un membru în *Consiliul Radioului*, PD a solicitat ca locul din CA al TVR pentru minorități să fie acordat UDMR, iar locul lăsat liber de UDMR să fie preluat de Irina Radu, o a doua candidată PD. Reacția deputatului din partea minorității romilor, Mădălin Voicu, a fost violentă: „Scuzați-mă că mă țigănesc aici, dar Roman face o nebunie dacă încearcă să ne ia locul și să-l dea UDMR, învrăjbind minoritățile. O să mă adresez *Consiliului European*”.

Argumentul PD este fals și ilegal (dincolo de faptul că votul se încheiease deja la momentul contestației): *Legea modificată de organizare a Televiziunii și a Radiodifuziunii publice* din 1998 prevede că reprezentarea unei părți nu mai este luată în calcul odată cu „schimbarea de legislatură”, or, reprezentantul minorităților de care se preva PD a fost numit în vechea

legislatură din 1994.

A rămas pentru data de 6 iulie a.c. să fie luată o decizie definitivă de către *Birourile Permanente* ale celor două Camere. Votul din 6 iulie a avut ca rezultat, spre stupefarea multora, adoptarea deciziei solicitate de PD, contrar prevederilor legale expuse mai sus și greșită din punctul de vedere al modului în care e reprezentat UDMR, care a optat și i s-a acceptat să fie reprezentat ca partid în CA, și nu ca minoritate. Un rol important în adoptarea votului l-a jucat, în afară de PD, PUNR (prin Ioan Gavra) care a ținut să nu fie surclasat de UDMR, ca partid și, implicit, ca minoritate etc. Ceea ce Ioan Gavra n-a sesizat, din cauza preocupării sale de punere la punct a UDMR, a fost că locul rămas liber prin trecerea reprezentantului UDMR la „minorități” ar fi revenit, conform calculelor, nu PD-ului, ci... PUNR-ului.

La ora încheierii ediției, CA nu este încă stabilit, ultimul loc rămînînd să fie negociat. Este posibil însă și ca inițiativa PD să conducă la o nouă aminare a constituirii CA al *Televiziunii*. Se pare că, în acest caz, directorul interimar de pînă acum al TVR își va depune demisia din funcție. (S.I.)

ILIE ȘERBĂNESCU

Întreprinderile fără stăpîn

Privatizarea înaintea în ritm de melc. Procesul este, fără îndoială, complex și cine tot vorbește de „privatizare rapidă” delirează. Dar nici ritmul de melc nu este o soluție. În România nu poate fi însă altfel. Și nici nu trebuie să ne mire atât timp cât *regimul proprietății* nu este clar, iar în unele domenii nu este nici reglementat.

O adevărată aiureală există în ce privește proprietatea de stat. Iar ceea ce nu este clar în materie de proprietate nu se poate vinde. Regimul juridic imprecis al așa-numitei „*proprietăți de stat*” se opune nu numai privatizării, ci și, indirect, dezvoltării sectorului privat prin afaceri nou inițiate, din cauza blocării fizice a spațiului de producție și a înăbușării mediului de afaceri. Nu este nici un paradox că nu se poate măcar spera într-o economie de piață funcțională fără clarificarea regimului proprietății de stat. Pur și simplu pentru că această este baza de la care se pornește. Iar construcția unei case începe de la temelie!

Încă există câteva mii de întreprinderi despre care se poate băga mîna în foc că aparțin statului, dar certitudinile se opresc aici, la această formulare generală. De cine este însă reprezentat statul nu se știe precis. Obișnua neclarității se află în legea promovată de guvernul Roman, în 1990, referitoare la societățile comerciale. Această lege conferă autonomie acelor întreprinderi de stat rebotizate „*societăți comerciale*”, care erau, în principiu, privatizabile, spre deosebire de regiile autonome, care rămăneau în proprietate publică, deci neînstrăinabile. De regiile autonome urma să răspundă guvernul prin ministerele de resort. De „independentele” societăți comerciale nu mai răspundea practic nimeni. Statul-patron nu mai era reprezentat, practic, de nimeni. Ceea ce părea un lucru teoretic pozitiv a devenit curînd sursa unui dezastru. Așa-zisa retragere a statului din funcția de administrator – funcție în care statul se dove-

dise într-adevăr lamentabil – a fost confundată cu abandonarea autorității proprietarului, ceea ce a declanșat un grav proces de disoluție și degradare care se desfășoară întotdeauna acolo unde și atunci cînd nu există stăpîn. De fapt, dintr-o dată, pentru cea mai mare parte din economia românească nu se mai dădea seama public de modul în care este administrată. Ceea ce nu se întîmpla nici chiar pe vremea lui Ceaușescu, pe care nu-l dădea afară din casă transparentă și care nu se înghesuia cituși de puțin să dea cuiva soacolea de ce făcea! Peste un an, același guvern Roman pecetluia neclaritățile deliberat confecționate în ce privește proprietatea industrială de stat. Prin *Legea privatizării*, se dădea cu titlu gratuit cetățenilor adulți ai țării 30% din capitalul societăților comerciale. Celelalte 70 de procente din capitalul societăților comerciale erau încredințate *Fondului Proprietății de Stat*, instituție împotriva firii pentru că menirea ei (de a privatiza) însemna chiar dispariția ei. *FPS*, nu întîmplător, a devenit o frînă în calea privatizării.

Cea mai gravă consecință a fost însă faptul că legea, definind aluneocos *FPS* doar ca acționar majoritar și nu ca proprietar în numele statului, a permis acestei instituții să facă pe proprietarul doar cînd îi convine (adică atunci cînd vinde și cînd cel ce vinde se alege și el cu ceva) și să fugă de orice răspundere de proprietar cînd nu îi convine postura (cea curentă de administrare a întreprinderilor). Guvernul Văcăroiu a oscilat timp îndelungat dacă să dea sau nu curs punerii în funcțiune a instituțiilor create prin legea Roman a privatizării. Dar, în cele din urmă, realizînd ce avantaje prezintă pentru clientela sa politică statutul ambiguu al *FPS*, a trecut la fapte. Societățile comerciale au rămas fără stăpîn. Ambiguitatea domnește în problema crucială: cui aparțin responsabilitatea și decizia în ce privește soarta acestora?

Dacă întreprinderile cu capital de

stat ar merge bine, mari probleme nu s-ar pune. Numai că aproape majoritatea acestora funcționează prost. Și atunci apar probleme multiple și grave: cine răspunde de datoriile acumulate de aceste întreprinderi? are cineva dreptul să decidă reeșalonarea sau ștergerea unor creanțe ale respectivelor întreprinderi? dacă altă soluție nu mai e, cine este îndrituit să hotărască închiderea sau lichidarea unei întreprinderi? Pentru că să fie clar! Dacă, într-o economie de

pieță, această decizie aparține creditorilor, în economia românească procedura nu e posibilă: rău-platnicul este o întreprindere cu capital de stat și toți creditorii sînt tot reprezentanți ai statului, fie alte întreprinderi cu capital de stat, fie bănci de stat, fie bugetul de stat. Și atunci decizia trebuie să revină proprietarului. Numai că, în cazul întreprinderilor cu capital de stat, nu se știe, de fapt, cine este proprietarul.

Actualele opoziții, care a deținut ani de zile puterea, a adus de fapt lucrurile în impasul lor prezent. Deci, în principiu, problema nu își putea găsi rezolvare decît în spațiul actualii coaliții la putere. De altfel, de această coaliție s-au și legat perspectivele unei clarificări în materie care să poată împinge reforma îna-

inte. Din păcate, nu s-a întîmplat așa!

În legătură cu neclaritățile din domeniul proprietății industriale, nu era, o-biectiv, nimic de așteptat de la PD. În fond și la urma urmei, pe timpul guvernării Roman și a FSN-ului domniei sale fuseseră puse bazele păgubitoarei lipse de identitate a statului-patron și ale nu mai puțin costisitoarelor aiureli instituționale numite *FPS* și *FPP*.

De-a dreptul năucitoare a fost însă poziția în problemă a PNȚCD. În loc ca, tocmai în spiritul reglementării situației proprietății – pe care o consideră prioritară –, să promoveze, legislativ și juridic, clarificările necesare, PNȚCD s-a mulțumit să pună mîna pe *FPS*, permițînd în continuare instituțiile respective să joace cartea proprietarului doar cînd îi convine, adică atunci cînd vinde, și lăsînd pe mai departe fără stăpîn fabrici și uzine care trăiesc din banul public, fără a exista nici cine să fie tras la răspundere și nici cine eventual să decidă, într-un fel sau altul, soarta acestora. Cînd a fost să se închidă măcar cîteva întreprinderi falimentare, tot guvernul a trebuit să decidă, deși, potrivit cadrului legal existent, nu avea nici o legătură cu problema. Și în timp ce, prin condamnarea acestor lichidări, PD-ul și întreaga opoziție au tras capital politic, PNȚCD a preluat gălușca. Și aceasta, pentru că *FPS*-ul a știut să se derobeze de tot, la adăpostul ambiguităților legii.

Trebuie să fie limpede că nu este neapărat necesar ca problema proprietății să fie rezolvată. Se poate merge în continuare așa cum s-a mers. Și pentru că s-a mers din rîu în mai rîu, se va merge pe mai departe din rîu în mai rîu. Consecința cea mai palpabilă va fi blocarea procesului de privatizare. Neclaritățile apar ca problemă nu acolo unde lucrurile, de bine-de rău, merg, ci acolo unde acestea merg prost, acumulîndu-se pierderi peste pierderi și datorii peste datorii. Ce a fost cîit de cît profitabil s-a privatizat deja sau se va privatiza în acest an. Dar, după aceea, va trebui să se intre în segmentul întreprinderilor neprofitabile. Și dacă, în acest segment împovărat de pierderi și aierate, măcar regimul proprietății nu va fi clar, nu se va mai vinde absolut nimic, nici chiar pe un leu. Deci se poate merge în continuare pe linia ambiguităților în regimul proprietății, dar atunci se cere măcar puțină decență în trîmbițarea obiectivului privatizării.

● **Produsul Intern Brut (PIB)** a fost estimat pentru primul trimestru al acestui an la 62.120,5 miliarde lei, în scădere (în termeni reali) cu 9,4% față de aceeași perioadă din 1997. Cea mai accentuată reducere a acestui indicator s-a înregistrat în agricultură (-37,3%). Urmează serviciile (-8,5%) și industria (-7,4%).

● **Producția industrială** a fost aproximativ egală în volum absolut cu cea din luna precedentă (+0,6%). Comparativ cu luna mai 1997, producția industrială s-a redus cu 16,5%. Scăderea a fost mai accentuată în sectoarele: edituri, poligrafie și înregistrări pe suporturi (-62,3%), îmbrăcăminte (-52,2%), mașini și echipamente (-44,5%) etc. De asemenea, nivelul acestui indicator a scăzut cu 20% în primul trimestru al acestui an față de cel al lui 1997.

Cifra de afaceri a întreprinderilor cu activitate principală de industrie s-a redus în luna aprilie 1998 cu 5,4% față de martie. Întreprinderile mici (cu mai puțin de 50 de salariați) au suferit cea mai accentuată reducere (-10,4%).

● În agricultură, pînă la data de 22 iunie 1998, lucrările de sezon erau efectuate în proporție de 32-99% (în funcție de cultură).

Efectivele de animale au fost la 31 mai a.c. mai mici decît în mai 1997 cu 6,0% la bovine, 7,9% la porcine și 7,2% la ovine și caprine. În sectorul de stat, reducerea a fost de peste 25% la toate speciile. În schimb, în sectorul privat scăderea șeptelului a fost inferioară mediei naționale, mai precis, 4% la bovine și 5,6% la ovine și caprine.

● **Deficitul balanței comerciale externe** s-a accentuat în luna aprilie a.c. Exporturile au fost de 648,3 milioane \$, cu 10,1% mai mici decît în martie 1997 și cu 7,4% mai mici decît în aprilie 1997. Exporturi-

Cum am stat în luna mai

le pe primele patru luni ale anului au fost cu 1,3% mai mari în raport cu aceeași perioadă a anului precedent.

Importurile au însumat în aprilie 1998 cifra de 961,2 milioane dolari, în scădere cu 5,1% față de luna precedentă, dar în creștere cu 10,5% față de aceeași perioadă a anului 1997.

Deficitul comercial a fost în aprilie a.c. de 312,9 milioane dolari, față de 169,6 milioane dolari în a patra lună din 1997.

● **Rata inflației** a fost în mai 1998 de 2,3% față de aprilie a.c. și de 22,5% față de decembrie 1997.

● **Numărul șomerilor înregistrați** era în mai de 907.200, mai mic cu 26.700 față de luna precedentă.

Scăderea s-a datorat ieșirii unui număr de persoane din perioada în care se acordă ajutorul de șomaj. Cu alte cuvinte, șomajul de lungă durată este în creștere. Cea mai ridicată rată a șomajului se înregistrează în județele Vaslui (16,3%), Neamț (14,8%) și Vâlcea (13,9%). În schimb, în București, acest indicator atinge doar 4,5%.

Ciștigurile salariale medii nete (mai 1998):

Total economie	999.233 lei
din care:	
● Agricultură	727.426
● Industrie (total)	1.043.216
– industrie extractivă	1.739.223
– minerit	1.533.218

– petrol și gaze naturale	1.973.422
● Industrie prelucrătoare	923.360
– alimentară	919.226
– textilă	693.718
– pielărie și încălțăminte	648.519
– prelucrarea lemnului	710.897
– celuloză, hîrtie și carton	976.432
– prelucrarea petrolului, cocsificarea cărbunelui și tratarea combustibililor nucleari	2.027.020
– chimie	1.079.953
– cauciucuri și mase plastice	940.344
– metalurgie	1.296.039
– construcții metalice și produse din metal	866.096
– mașini și echipamente	942.510
– echipamente electrice și optice	979.621
– mijloace de transport	1.090.809
● Energie electrică, termică, gaze și apă	1.650.891
● Construcții	974.959
● Transport și depozitare	1.174.668
● Poștă și telecomunicații	1.411.461
● Comerț cu ridicata și cu amănuntul	776.422
● Hoteluri și restaurante	699.799
● Bănci, asigurări, alte activități financiare	2.620.890
● Tranzacții imobiliare, închirieri, servicii prestate în special întreprinderilor	1.085.479
● Administrație publică	1.213.869
● Învățămînt	984.191
● Sănătate și asistență socială	826.168

(Datele sînt preluate din *Buletinul statistic al Comisiei Naționale pentru Statistică, nr.5/1998*)

DAN PAVEL

O altfel de amnistie, domnule președinte! (I)

În ultima vreme (cam de aproape nouă ani) s-au înmulțit cazurile în care sferile cele mai înalte ale puterii iau decizii care nu sînt bine gîndite, ceea ce dăunează continuu vieții noastre politice, atît de lipsită de performanțe reale. Un astfel de exemplu este recenta hotărîre CSAT de a da sarcini SRI-ului să scoată la iveală dosarele înalților membri ai acestui organism profund antidemocratic și anticonstituțional. Am dat un interviu larg la BBC, unde am explicat de ce nu trebuie făcută o astfel de greșeală, care ar putea să fie repede imitată de către camerele Parlamentului și, pînă să prelucrez cei în cauză obiecția, ne-am trezit că Sorin Leșca propune același lucru la Camera Deputaților. Mă pregăteam să scriu o replică extrem de dură împotriva celor care se află acum la putere, dar am fost salvat de declarația directorului SRI, Costin Georgescu, care a fost nevoit să recunoască ilegalitatea cererilor din Camera și din CSAT. Interesant este că la ședința respectivă, în care președintele Constantinescu a cerut așa ceva, Georgescu a tăcut chitic. Noroc că l-au salvat ziaristiții de la comiterea unei ilegalități.

Această eroare nu este însă nimic față de cea care se pregătește și care ar putea fi fatală nu numai pentru partea democratică a clasei noastre politice, ci pentru însăși existența democrației. Greșeala este atît de mare, încît mă gîndeam să scriu o scrisoare deschisă președintelui țării, dar mi s-a spus că ai săi consilieri îi ascund lucrurile critice din presă, așa că mă pregăteam să le scriu acestora, dar am mai scris una și nu mi s-a răspuns, drept pentru care voiam să le scriu o scrisoare deschisă și șefilor serviciilor de informații, dar mi-am dat seama că ei vor pretexta că au minile legate din cauza legilor, așa că m-am hotărît să scriu un simplu articol pe care să-l trimit tuturor acestora, fie și pe căi non-

conformiste – că doar nu ne închipuim că ei citesc o revistă de elită cum este „22” –, iar apoi să-i determin cu ajutorul prietenilor ziaristiți să răspundă. Dar să depășesc faza retorică și să trec la cea pragmatică.

Dacă este adevărat ceea ce a răspuns directorul adjunct al SRI, Mircea Gheordunescu, ca urmare a interpelării senatorului PNȚCD Ioan Moisin – că totalul dosarelor de informatori și al mapelor anexă distruse în perioada 1971–1979 se ridică la 270.000, la care se adaugă lipsa a 185 de dosare și a 7.166 de mape anexă pînă în decembrie 1989, la care se adaugă sustragerile de dosare din perioada decembrie 1989–martie 1990 (1.878 de dosare și 423 de mape anexă), precum și distrugerea din proprie inițiativă de către ofițeri SRI a unui număr de 27.306 dosare de informatori și 27.526 de mape anexă, care se aflau în lucru – atunci asistăm la una dintre acele perfide campanii de discreditare tocmai a celor care nu erau membri de partid, dar au semnat la Securitate fie angajamente, fie anumite documente care sînt acum interpretate în mod abuziv ca fiind angajamente de informatori. În acest fel nu se va realiza deconspirarea Securității, ci vor fi discreditati o mulțime de nevinovați, fie foști deținuți politici, fie oameni urmăriți și persecutați din sute de motive, de la faptul că aparțineau unor culte religioase (cum s-a întîmplat cu pastorul Tökés, despre care se uită ce a însemnat în istoria țării noastre), că nu făceau parte din poporul unic, ci dintr-o minoritate (cum ar fi ministrul Sănătății, Baranyi), pînă la faptul că aveau rude în străinătate sau erau tineri care făcuseră cine știe ce lucruri suspecte.

Nici măcar senatorul Ticu Dumitrescu nu a procedat tocmai corect, ceea ce a dat ocazia unora (vezi de pildă interviul fostului purtător de cuvînt al SRI, Nicolae Ulrieru) să afirme

că urmărește să lovească chiar în foștii săi tovarăși de pușcărie. Într-un interviu recent (*Adevărul*, 25 iunie 1998), el emite niște judecăți absolut contradictorii: „Am fost aproape trei ani în anchete. Cunosc toate metodele, dar nu cunosc un caz în care un om care a devenit informator să fi fost bătut pentru a deveni informator. Nu zic torturat. Că a existat un șantaj, asta se poate. Poate că au existat și oameni care au cedat acolo, înainte de eliberare sau într-un moment de rătăcire. Dar aceștia au fost cam 20 la sută din cei

care au semnat notele informative”. Dumitrescu se află pe un teritoriu absolut ambiguu: mai întîi spune că nu cunoaște nici un caz de deținut care să fi devenit informator, apoi spune că aceștia erau cam 20% dintre cei care au semnat notele informative. Adevărata problemă este că, prin deschiderea dosarelor și confruntarea cu alte dovezi, declarații ale unor victime, rude, foști securiști, și putem face distincția clară între cei care au semnat declarații sub presiune, fără ca apoi să prejudicieze pe nimeni, și cei care au semnat și note informative sau chiar denunțuri. Altminteri, vom amesteca victimele cu delatorii și cu tortionarii.

Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT) și Camera Deputaților versus SRI

Președintele Emil Constantinescu a cerut, pe 29 iunie a.c., la ședința extraordinară a CSAT, ca membrii acestuia să declare în scris dacă au colaborat sau nu cu fosta Securitate. CSAT a remis presei un comunicat în care anunța că a solicitat MAPN, MI, SRI și SIE ca „în termen de 10 zile să pună la dispoziția CSAT toate documentele pe care le dețin cu privire la persoanele din componența sa – președintele României, primul ministru, ministrul de stat, ministrul Apărării Naționale, ministrul Afacerilor Externe, ministrul de Interne, ministrul Industriilor și Comerțului, secretarul de stat și șeful Statului Major General, directorii SRI și SIE, consilierul prezidențial pentru apărare și siguranță națională”. „Lucrătorii operativi” sau „colaboratorii”, se mai spune în comunicat, vor fi demisi. O inițiativă identică, de verificare a componenților săi, a avut și Camera Deputaților pe 30 iunie, dar ambele solicitări au fost respinse de SRI. Șeful SRI, Costin Georgescu, a

invocat atingerea „siguranței naționale”. Soluția propusă de el: modificarea legislației privind siguranța națională. Noua lege a secretului de stat va fi luată în discuție abia în sesiunea următoare. (S.I.)

Procesul Frumușanu-Crăniceanu spre final

Pe 29 iunie a.c., Tribunalul Militar Teritorial București a avut pe rol judecarea procesului în care sînt inculpați maiorii SPP Gabor Vasile Dorel și Constantin Marian, primul acuzat de omor deosebit de grav, cel de-al doilea, de favorizarea infractorului, fals și uz de fals (Constantin Marian a eliberat un bon de consum de muniție care să-l „acopere” pe Gabor, care folosise muniția pistolului de semnalizare din dotare). Instanța de judecată va da o sentință definitivă pe 7 iulie. (S.I.)

UDMR rămîne la guvernare

Consiliul Reprezentanților UDMR s-a întrunit pe 27–28 iunie la Cluj-Napoca, pentru a dezbate, între altele,

propunerea senatorului Csapó Josef ca UDMR să-și retragă ministrii din guvernul Radu Vasile și să-l sprijine doar în Parlament. Propunerea a fost respinsă cu 55 de voturi împotriva, 7 pentru și 15 abțineri. În privința viitorului, UDMR și-a condiționat rămînerea în coaliție de o serie de cerințe cu termene precise:

- Ordonanța de urgență 36/1997 să fie adoptată pînă la 31 octombrie 1998;

- pînă la 31 decembrie 1998 să fie luate o serie de măsuri concrete în ce privește înființarea unei universități maghiare de stat;

- în cursul sesiunii de toamnă a Parlamentului, să fie adoptate proiectele de lege privind descentralizarea;

- bugetul pe 1999 să fie votat pînă la 1 ianuarie 1999.

Tot cu acest prilej, UDMR a votat proiectul de înființare a Comisiei de lustrare, ce are ca scop să analizeze declarațiile demnitarilor UDMR, de pe plan local și din Executiv, privind colaborarea sau necolaborarea cu fosta Securitate. László Tökés, care a recunoscut că semnase un angajament de colaborare cu Securitatea, la

Spre așa ceva se îndreaptă „lupii tineri” din PNȚCD, care, la penibila întîlnire de la Călimănești, au cerut să se facă ordine în partid, să fie înlăturați cei care au fost informatori ai Securității, fără a cere să se facă distincția între victime și delatori. Pînă la un punct, este de înțeles nerăbdarea lor hormonală de a le lua locul celor bătrîni, acum, repede, cît partidul se mai află la putere, dar cam tot așa procedau și tinerii pedeseriști pînă să cadă partidul de la guvernare, dar de atunci încocoare ei au părăsit masiv partidul (să nu uităm de cel care era să fie numit ministru al Agriculturii).

Suprema imoralitate a tot ceea ce se întîmplă este de a vorbi doar despre informatorii Securității și a trece cu vederea sinistra instituție a poliției politice (principalul pilon al totalitarismului comunist) și foștii ei ofițeri și agenți. Mulți dintre ei au fost disponibilizați și mișunați prin partide sau au devenit prosperi oameni de afaceri, care sponsorizează partidele. Ce au făcut aceștia nu trebuie trecut cu vederea, iar lumea a căzut în capcana unor false argumente (că au fost patrioți și au servit interesele naționale, că nu toată Securitatea era poliție politică etc.), dar acesta este un subiect care merită discutat separat. Nimeni nu vorbește de imoralitatea în sine și de lipsa de logică a comunicatului CSAT, în afară de aspectele constituționale și legale, extrem de dubioase. Să facem o socoteală simplă: cîți dintre membrii CSAT au fost înainte membri PCR? Așteptăm un răspuns oficial, dar vă spun eu că destui. Atunci, ajungem firesc la concluzia că, din punct de vedere tehnic, ar fi imposibil să se dovedească despre vreunul dintre ei că a fost informator, din moment ce, în calitate de membru de partid, i s-a distrus dosarul. Prin urmare, dacă nu poți cere de la conducătorii pe care i-ai votat sau de la ceilalți politicieni nici logică, nici morală, nici constituționalitate, nici legalitate, nici reformă, atunci ce să le ceri? Să asculte măcar la ce spune societatea civilă, că poate vor mai avea nevoie de vot și altă dată. Să se gîndească bine la un alt tip de amnistie decît propunerea deficitară cu privire la armată, retrăsă la puțină vreme după aceea. Dar despre acest tip de amnistie, în numărul următor.

Dej, după o zi de „presiuni psihice”, a rămas în funcția de președinte de onoare al UDMR. Prezența presei nu a fost acceptată la dezbateri. (S.I.)

Fostul KGB declarat în Lituania organizație criminală

În Lituania, Parlamentul a adoptat pe 1 iulie legea care incriminează fostul KGB sovietic, declarat ca „organizație criminală”. Această lege interzice foștilor salariați ai KGB să exercite funcții publice în aparatul de stat, armată, poliție, serviciile de securitate, vamă, avocatură, notariat. Pe de altă parte, foștii colaboratori ai KGB, care, într-un interval de trei luni, își vor dezvălui eventualele activități și relații (inclusiv actuale) cu agenții KGB, ies de sub incidența legii, constituind excepții de la aceasta. Inițiatorul legii este președintele Parlamentului lituanian, Vitautas Landsbergis, care fusese el însuși acuzat de colaborare cu KGB de către foști ofițeri din cadrul acestuia. Acuzațiile nu au fost probate. (S.I.)

Profesionalism și naționalism

– Pe marginea Addendei la Cartea neagră a comunismului –

Addenda românească la Cartea neagră a comunismului a generat mai multe comentarii care s-au distins prin intensitate personalizată. Rămân omise însă chestiunile de principiu, mult prea importante pentru a fi uitate ori evitate chiar și de cei având dorința ori motivele s-o facă.

Prima! Cine a citit în cunoștință de cauză Addenda a fost frapat de absența completă a numelor străine. Dar dacă vorbim despre rezistența în anii '70, cum să omiți „Aktionsgruppe Banat”, un incubator al contestației scriitorilor? Ani de zile numele lui William Totok, Herta Müller, Helmuth Frauendorfer, Richard Wagner au ținut emisiunile *Europei Libere*. Omisiunea este cu atât mai ciudată cu cât, odată ajunși în Occident, toți au participat la acțiuni de protest de o importanță considerabilă. Puține inițiative au reușit, ca „Ziua de acțiune România”, desfășurată în 1988 și 1989, să conștientizeze capitalele occidentale de lucrurile îngrozitoare ce se petreceau în țara lui Ceaușescu. Numele germanilor care nu s-au simțit mai puțin responsabili în țara limbii lor decât în România ar fi meritat să rămână în memoria celor preocupati de rezistența „noastră” față de comunism.

Dar unde este importanta rezistență maghiară? Unde este autorul singurului samizdat din România, Géza Szöcs? Unde este Éva Gyimesi? Dacă apare necesară notarea „scrisorii celor

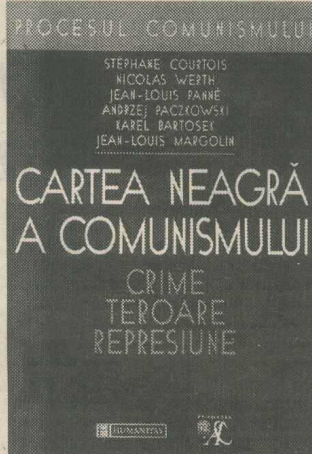
șase”, atunci de ce să omiți protestul lui Károly Király în plină ședință a *Comitetului Central*? Cum să uiiți prima luare de poziție comună, a unui scriitor român și a unui maghiar – mă refer desigur la Géza Szöcs și Dorin Tudoran? Addenda reproduce mentalitatea din manualele de istorie pentru care rezistența minorităților este, cu excepția lui László Tökés – a cărui implicare în revoluție părea că nu poate fi ocolită, spre necazul autorilor – nulă. Addenda *Academiei Civice* depășește chiar această performanță. Nici László Tökés nu mai există. Iată ce înseamnă să rescrii istoria, pe bază naționalistă. Procedeu este cu atât mai jenant cu cât etnicii români nu s-au grăbit să acopere procentul de 90% din acțiunile de protest, cit le revenea, conform unui raport demografic care se invocă ori de câte ori se pune problema împărțirii de resurse. Iar dacă tot se face referire la „preoții ortodocși care au organizat mișcări și au trimis scrisori de protest împotriva demolării bisericilor ortodoxe”, de ce nu se face atunci trimitere și la protestele altor slujitori de cult, precum bapștii, pentru care sursele sînt în orice caz sigure?

Numele străine lipsesc însă la toți cei care s-au referit la omisiunile Addendei. Lista a fost mereu completată cu nume românești. Uimitor, dar cu atât mai semnificativ, eroarea acesastă nu îl ocolește nici pe Gabriel Li-

iceanu – de ale cărui scrupule de obiectivitate nu mă indoiesc în nici un fel.

La fel de jenantă mi s-a părut lista-rea „suferințelor” celor care „protestau în epoca de aur”: interzicerea publicării cărților, punerea sub urmărire, scoaterea din manuale, anchetarea, hărțuirea sau expulzarea, arestarea la domiciliu, detenția, dizolvarea „Comitetului de partid de la Uniunea Scriitorilor”, plasarea unei mașini de urmărire în fața casei... Invocarea acestora – pentru că nu în fața unei descrieri a mijloacelor de control al opoziției la regim ne aflăm, ci în fața unei invocări – arată o dată în plus că nici astăzi nu există ochi pentru teribila suferință a victimelor celor mai neapărate. Peste 7.000 de femei au murit în urma avorturilor pentru că nu au primit asistență medicală. Cum era suferința copiilor din orfelinatele de exterminare? Ce oroare este mai mare decât oroarea unui copil părăsit cînd simte umbra morții deasupra lui?

A invocă suferința „luării dreptului de a publica”, în condițiile cunoscute, exprimă un egocentrism monstruos. Acest egocentrism și naționalismul „din instinct” sînt alimentate de lucrul cel mai greu de învins în perspectivă: lipsa de profesionalism care desființează Addenda oferită de *Academia Civică*. Cum pot apărea într-o carte ce ar trebui să rămână de referință formule de genul „societatea civilă este atomi-

zată” sau „tranziția neocomunistă”? Cum ajunge să intre într-o economică înșiruire de evenimente informația (dar asta este informație?): „August-septembrie 1980. Opinie de solidarizare în rîndul intelectualilor români cu sindicatul „Solidarnosc”, din Gdansk”? Urmăresc de mult volumele editate sub egida *Academiei Civice*. Modeste în prezentare, cele mai multe sînt departe de a respecta cerințele elementare ale unui document de istorie. Pînă și ultima carte, în română și engleză, a lui Dennis Deletant, constituie un motiv de dezamăgire. În felul acesta tema memoriei comunismului este subminată tocmai de cei care au făcut atîta efort pentru a o susține.

GABRIEL ANDREESCU

REVISTA PRESEI

„Al vostru, Lenin”

• **Adevărul**, de sîmbătă 4 iulie, sub genericul „*Arhivele secrete comuniste*”, publică o scrisoare în care Nichita Hrușciov îi destăinuie lui Gheorghiu-Dej intențiile „pașnice” și „benefice” ale politicii externe sovietice. Așa-zisele propuneri de destindere și dezarmare nu sînt de fapt decît intenții care – odată aplicate – ar fi dus la subminarea adversarului de dincolo de Cortina de Fier – lumea liberă. La nici un an de la criza rachetelor sovietice din Cuba (care ar fi putut duce la un război mondial), Hrușciov cere senin să fie „lichidate și bazele militare, create pe teritorii străine”. Tot el afirmă că state precum Germa-

nia, Coreea ori Vietnam ar trebui să se reunifice în pofida „amestecului străin” (unde se exemplifică fariseic cu prezența occidentală în Coreea de Sud și Vietnamul de Sud). Hrușciov propune semnarea unei „*Convenții internaționale privind renunțarea la folosirea forței*”, care să interzică invadarea „nici măcar temporară” a unui stat de către un altul. Și aceasta la nici 8 ani de la Revoluția maghiară, înăbușită de Armata Roșie în 1956.

• **Ziua**, de sîmbătă 4 iulie, publică un document descoperit recent în arhivele sovietice. Este un *Ordin de*

spînzurare dat în 1918, care confirmă caracterul singeros instaurat chiar de la început de regimul bolșevic

Ordin de spînzurare

11.08.1918

Trimis la Penza, tovarășilor Kuraev, Bosh, Minkin și celorlalți comuniști de la Penza

Tovarăși!

Revolta celor cinci chiaburi trebuie înăbușită fără milă. Interesele întregii revoluții o cer, pentru că avem acum în fața noastră ultima bătălie decisivă, aceea cu chiaburii. Trebuie să dăm un exemplu.

1. Trebuie să spînzurați (în așa fel încît lumea să vadă) cel puțin 100 de chiaburi cunoscuți, pe cei bogați, care

sug singele poporului.

2. Publicați numele lor.

3. Confiscați-le toate grînelor.

4. Executați ostaticii – conform telegramei de ieri.

Aceste măsuri trebuie duse la îndeplinire în așa fel încît populația de pe o rază de sute de kilometri să vadă, să tremure, să știe și să strige: «Să-i sugrumăm și să-i spînzurăm pe acești chiaburi care sug singele poporului».

Telegrafiati pentru a confirma primirea și executarea acestor instrucțiuni.

Al vostru,
Lenin

P.S. Folosiți-vă de cei mai duri oameni pe care îi aveți pentru această misiune

(R.P. și D.H.)

POLIROM

NOUĂȚI
iulie '98

F.M. Dostoievski
Jurnal de scriitor
(Vol. 1)

Pierre Hadot

**Plotin
sau simplitatea
privirii**

În pregătire:

Bulat Okudjava
Matei Călinescu, Ion Vianu

L'amour toujours
Amintiri în dialog – ediția a II-a

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C.Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)6138978
Brașov, str. Toamnei nr.7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

ASCULTĂ

B B C

PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREȘTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

ANDREI CORNEA

La fotbal ca-n viață

Nu stă nici în preocupările mele, nici în cele ale revistei „22” comentarea unui meci de fotbal. Și totuși, având în vedere enorma pasiune pentru acest sport, dramele și incitățile pe care le stârnește la nivel național, dar și participarea unor înalți demnitari, precum președintele țării și primul-ministru, la meciurile importante ale echipei naționale în Franța, fie-mi permisă o licență de astă dată: voi spune câteva vorbe despre eliminarea României din optimile de finală ale *Campionatului Mondial*, dar cu gândul, firește, și la *altceva*, nu doar la fotbal.

Nu e grav, desigur, că România a fost eliminată de către Croația. Așa ceva se poate întâmpla oricărei echipe și apoi circumstanțele, norocul sînt în firea lucrurilor, la fotbal în primul rînd, dar nu numai acolo. Problema adevărată nu e să ciștiți, deși e bine cînd se întâmplă să ciștiți. Problema e că ai noștri au pierdut penibil, rușinos chiar, că au lăsat sentimentul că n-aveau chef să joace, ori că aveau ceva mai bun de făcut decît să joace „sub culorile naționale”, ceea ce – pre-

tind ei – ar fi totuși o mare cinste. După premise favorabile în preliminarii, după frumoasele meciuri cu Columbia și cu Anglia, zeei păreau că ne surid; echipa era bună, imaginea sa excelentă. A urmat un joc mediocr dar fără miză cu Tunisia, care putea fi pus pe seama oboselii. Fie! Dar lipsa de *libido ludendi* din meciul cu Croația nu mai are nici o explicație conjuncturală și nici nu mai poate fi pusă pe seama unei subite încruntări a zeilor. *Felul înfrîngerii* – și nu *faptul înfrîngerii* – e aici fructul unei enorme nepăsări a jucătorilor față de public, de suporteri și chiar față de ei înșiși.

Să mai adăugăm și neseriozitatea cu vopsitul părului – echivalentă ori cu ritualul magic al unui trib primitiv care pleacă la război, ori cu fanfosoarele unor tineri răsfățați, dar care, măcar, nu reprezintă speranțele și entuziasmele a milioane de oameni, ci numai propriul lor capriciu și răsfăț.

Concluzia – incredibilă: jucătorii se întorc acasă și sînt primiți ca niște eroi pe Stadionul „Lia Manoliu”, deși erau cu adevărat învinși, dar nu de

croați, ci de propria lor indolență, expresie a unui deficit moral de tenacitate și de demnitate. (Nu susțin cîtuși de puțin că ar fi trebuit primiți cu pietre, ci doar cu răceală.) Vinovat ar fi – se spune cu o complezență scanda-loasă – desigur arbitrul, care „a dat” croaților un penalty, și... soarta! În rest, vorba cîntecului difuzat și de TVR în promoționalele emisiunilor sale de la *Campionatul Mondial*: „noi sîntem români!”

Nu știu dacă obsesiva preocupare pentru fotbal de la noi și de aiurea este ceva bun sau rău, dar ea e un fapt și poate că există o justificare în el: mai mult decît în alte sporturi, fotbalul clasifică echipele și pe jucători în felul în care viața în general îi clasifică pe oameni: nu pur și simplu în învingători și în învinși, ci în *învingători și în învinși ai propriei lor condiții*. Nu tuți sîntem la fel de buni, iar talentele, geniul sînt distribuite inegal; dar unii se străduie să-și îmbrățișeze limitele personale, să-și realizeze la maximum condiția, în timp ce alții își irosesc talentele și își permit să fie nesăbuiți, smintiți, se se rătăcesc în detalii, în capricii personale și în futilități. Ca și în viață (ca și în politică), și pe terenul de joc, *unii au simțul datoriei și al onoarei, alții n-au decît a-mor-propriu și interese mioape*. Dar, spre deosebire de ceea ce e în viață, la fotbal clasificarea aceasta apare imediat, clar și fără consecințe practice pentru restul lumii. Dacă n-ar fi așa, fotbalul ar fi o distracție de cabinet!

Și Anglia a fost eliminată în optimi

de Argentina, dar ce meci au făcut englezii (cu un jucător mai puțin de la începutul reprizei a II-a)! S-au bătut cu îndrăjire, cu vitejie, cu disperare pînă la sfîrșit, iar victoria, aduceată prin penalty-uri, nu a mai fost, într-adevăr, decît un suris insondabil al destinului în favoarea argentinienilor, suris pe care omul trebuie să-l primească senin și cu sentimentul datoriei împlinite. Englezii nu au fost bătuți de argentinieni, ci de zei, în timp ce românii nu au fost bătuți nici de zei, nici de croați, ci de *propria lor nesimțire*.

Și atunci concluzia: vreți să știți cum de Anglia este o mare națiune, chiar și atunci cînd soarta și istoria i-au răpit imperiul? Vreți să știți de ce România rămîne o „mică” națiune, de ce ea, în pofida unor momente strălucitoare, iese așa de des rău, învînsă, de ce pare să lipsească claselor noastre politice și simțul onoarei și al datoriei, și integritatea și perseverența? Vreți să mai știți de ce ne place atît de mult să ne sulemim de dragul „imaginii”, de ce abundenț în lauda de noi înșine, de ce adorăm să dăm vina pe „arbitri”, de ce ne „autoeroizăm”, de ce ne inflamăm într-un naționalism de paradă, atunci cînd ar trebui să ne privim cu un ochi critic și cu ceva răceală?

Sînt, firește, multe mijloace de a investiga chestiunea – mai științifice, sau mai para-științifice. Vine și vremea lor, dar acum propun unul cu totul *neștiințific*: să ne uităm la *Campionatul de fotbal*, dar fără să uităm de noi înșine...

PDSR, PD și Consiliul Național al Audiovizualului

În conformitate cu *Legea audiovizualului din 1992*, CNA eliberează, prin concurs, licențe de emisie posturilor de radio și televiziune, „pe baza *avizului tehnic prealabil al Ministerului Telecomunicațiilor*”. Forul decizional al CNA are în componență 11 membri, dintre care, fie pentru cinci, fie pentru șase (alternativ), expiră din doi în doi ani mandatele. *Legea audiovizualului* mai prevede că acordarea licențelor prin concurs se poate face numai prin întrunirea cvorumului de nouă membri CNA și cu o majoritate de cel puțin șase voturi.

În această lună expiră cinci mandate ale membrilor CNA, după cum urmează: doi din partea *Gvernului* (dintr-un total de trei), unul din partea *Camerii Deputaților* (din trei), unul din partea *Senatului* (din trei) și unul din partea *Președinției* (din doi). Săptămîna trecută au fost desemnați deja noii membri CNA din partea *Senatului* și a *Camerii Deputaților*. Era de așteptat ca majoritatea suficientă de șase, prezervată de PDSR din vara lui 1996 (schimbînd șase membri *sub propria guvernare*), să fie contrabalansată politic de cei cinci membri noi, desemnați de actuala putere. Lucrurile s-au petrecut însă cu totul altfel. Ecaterina Oproiu, care a avut deja două mandate din partea *Președinției* lui Ion Iliescu și al cărei mandat expiră acum, a reintrat în CNA pe usa *Camerii Deputaților*. Paradoxal, PDSR deține acum nu șase, ci șapte simpatizanți în CNA. Acest vot s-a datorat, după cum a recunoscut neoficial și deputatul PD Cristian Rădulescu, dispozițiilor pe linie de partid primite de deputații PD de a vota cu candidatul PDSR. Matematic vorbind, dacă deputații PD nu votau, în bloc, cu Ecaterina Oproiu, aceasta nu avea cum să ciștițe; apoi, PD nici măcar nu și-a mai desemnat un candidat propriu la *Camera Deputaților*, deși, după cum declara senatorul PNL Eugen Vasiliu, „atunci cînd le-am propus să desemnăm un candidat unic din partea coaliției, PD a refuzat, pe motiv că are un candidat propriu”.

Din această tocmăală, PD a obținut în schimb susținerea PDSR la votul din *Senat*, unde actorul Mircea Diaconu (membru GDS, membru al *Alianței Civice*), desemnat de PD, a ciștițat în al doilea tur de scrutin cu 52 de voturi în favoarea lui Dan Grigore, propus de PNTCD (47 de voturi). Coaliția „spontană” a PD cu PDSR în privința CNA nu este, de altfel, prima din actuala sesiune parlamentară (PD și PDSR au „consonat” și în privința fostelor IAS-uri și în cea a *Curții Supreme de Justiție*).

Rezultatele votării noilor membri CNA sînt extrem de importante, datorită accentuatului caracter politic al deciziilor de pînă acum ale instituției (preluînd, în 1992, conceptul de mass-media ca instrument de propagandă politică). Beneficiind de permisivitatea *Legii audiovizualului* (în care nu sînt deli-

mitate clar prerogativele și obligațiile CNA și nici criteriile după care acesta trebuie să ia decizii), CNA s-a constituit adesea într-un mijloc de control abuziv asupra modului de concesionare a frecvențelor:

- Cînd o frecvență nouă este scoasă la concurs, informația privind momentul și locul licitației este furnizată doar printr-un buletin publicat de CNA, care nu este difuzat pe *Internet*, deși e vorba de o informație publică, ce ar trebui distribuită uniform spre cei interesați

- În componența CNA de pînă acum a existat un singur inginer și nici un jurist, membrii fiind în principal oameni de cultură (trei regizori, un istoric, un cîntăreț, un istoric de film ș.a.). Din această perspectivă „culturalistă”, CNA are dreptul, conform legii, să evalueze și să decidă în prealabil asupra „calității” grilelor de programe propuse, fapt ce blochează reglajul firesc al pieței (posturile sînt creditate sau discreditate în fază de *proiect* calitativ și nu pe criterii reale – audiență, publicitatea etc. – verificabile doar a posteriori).

- La concursurile organizate de CNA, în mod frecvent, nu este intrunit cvorumul de nouă membri, ceea ce conduce la repetate amînări ale deciziilor de acordare a licențelor (deși operatorii plătesc audierea dosarelor). Chiar atunci cînd sînt prezenți, membrii CNA se dovedesc dezinteresați, citind ziare sau ieșînd din sala de ședință în timpul prezentării proiectelor, după care revin la vot.

- Membrii CNA se apelează între ei cu „domnule ministru”. Pînă în 1996, în timpul președinției reputatului PRM-ist Titus Raveica, se apelau cu „Excellență”.

- Operatorii nu sînt tratați de CNA ca parteneri (în Occident, operatorii au unu, doi reprezentanți chiar în consiliile naționale de audiovizual)

- Criteriile după care CNA evaluează nu le sînt expuse candidaților după luarea deciziilor

- După ce votul în consiliu a fost o vreme secret, s-a trecut la votarea „deschisă”, doar între membrii CNA, ziaristii nefiind acceptați în momentul exprimării votului, deși este vorba de o altă chestiune publică

- Ar fi normal ca, atunci cînd CNA scoate la licitație o frecvență pentru o anumită zonă (oraș, sat), să dispună de studii temeinice (sociale, culturale, economice, etnice) asupra zonei respective. CNA nu dispune de asemenea studii pentru a-și articula deciziile

- CNA poate acorda (și a acordat) licențe locale de tip monopol, ceea ce contravine unui principiu de mult adoptat în Occident, cel al „singularității”: dacă într-o zonă un operator deține, de exemplu, monopolul asupra emisiilor de radio, nu i se poate acorda licență și pentru televiziune decît dacă există deja cel puțin un concurent local cu licență în domeniul televiziunii

- Au existat și mai există stații de emisie-pirat, ca și operatori ce nu au respectat termenul de 18 luni după acordarea licenței și cărora CNA nu le-a retras licența.

Exemple de decizii ale CNA de pînă acum:

- În 1994, *Radio Total* prelua programul *Europa Liberă*. CNA a acordat aceeași frecvență unui radio de tip religios, *Vocea Speranței*, afectînd audiența *Radio Total*. După ce *Radio Total* a renunțat la preluarea *Europei Libere*, a rămas în bandă V, singur pe frecvență

- Înaintea alegerilor din 1996, CNA le-a cerut neoficial, declară mai mulți operatori, să nu preia programele *BBC*, dacă vor să obțină licențe

- În ciuda mult invocatei lipse de frecvențe, în 1995, *Radio 21* (inițial o „producție” PDSR) a obținut rapid cea 20 de frecvențe

- La Pitești, un singur proprietar are monopolul pe radio (și bandă E și V) și televiziune, deținînd licențe și la Rîmniceu Vilcea, Focșani, Drăgășani

- La Brașov, deputatul PD Aristotel Căncescu, prin cele două societăți *SC Radio SRL* și *SC Radio Timpa*, deține nu mai puțin de 11 licențe, în afară de cele de la Constanța și Tirgu Mureș

- În primăvară, TVR din Cluj a solicitat licența de înființare a unui emițător propriu, în vederea emisie locale a 6-8 ore zilnic. Candidatura a fost refuzată de CNA în favoarea *Antenei 1*, care nicăieri în țară nu are un program local mai mare de două ore și în ciuda faptului că TVR Cluj a dovedit deja că are programe interesante, că dispune de studio, platouri, echipamente și un staff de valoare. Răzvan Theodorescu, președintele CNA, și-a convins colegii cu un argument reformist: TVR Cluj e de stat – domnia sa fiind bine informat în calitate de fost președinte al *Televiziunii Române*.

Din aceste exemple rezultă că CNA (dacă ne raportăm și la sondajele recente, conform cărora televiziunea și radioul sînt primele două în topul audienței), joacă un rol politic foarte important prin modul cum distribuie licențele de emisie.

Sandu Iordache

Centenar

Închisoarea de la Sighet, unul dintre cele mai teribile temple ale durerii din întreaga lume comunistă, se deosebea de restul temnițelor comuniste din țară prin caracterul ei „elitist”. Între 1950 și 1955, aici au fost închise peste 160 de personalități politice, culturale, clericale și militare, mai precis, toată floarea României antecomuniste (51 dintre acești oameni și-au găsit sfârșitul la Sighet). Dintre ele se disting: Iuliu Maniu, Constantin (Dinu) I. C. Brătianu, Constantin Argetoianu, Mihail Manoilescu și, nu în

ultimul rând, Gheorghe I. Brătianu, de la nașterea căruia s-au împlinit recent 100 de ani. Acesta din urmă nu a fost nici ministru, nici mare om politic – deși nu a evitat scena politică –, ci „doar” istoric. E adevărat, printre cei mai importanți din istoriografia românească. Tot adevărat este că nici nu a semnat pactul cu diavolul – colaborarea cu regimul – precum alți intelectuali ai primilor ani de comunism. Ceea ce l-a „recomandat” pentru Sighet a fost în bună măsură numele său: „Brătianu”.

Familia Brătianu a dat țării două dintre cele mai importante personalități politice: Ion C. și Ionel (I.I.C.) Brătianu, artiștii ai independenței și, respectiv, ai Unirii de la 1918.

Alături de aceștia, cu nimic mai prejos, se situează și o a treia personalitate: istoricul Gheorghe Brătianu. Singurul fiu al lui Ionel Brătianu, Gheorghe a fost ferit în anii tinereții – spre deosebire de tatăl și unchiul său – de lumea politică. Dacă aceștia au respirat politica și au fost crescuți pentru ea, în schimb, Gheorghe a fost educat departe de scena vieții politice. Provenind dintr-o căsătorie care a eșuat într-un divorț, Gheorghe și-a petrecut tinerețea la Iași alături de mama sa – pe vremuri, nora lui Cuza și descendentă a uneia dintre cele mai mari familii moldovenești, Moruzi. Femele de aleasă cultură, Maria Moruzi-Cuza a știut să ghideze copilăria și adolescența lui Gheorghe spre împlinirea vocației sale de istoric. Cultura generală deosebită dobândită la Iași, precum și remarcabila stăpânire a limbilor străine au constituit baza pe care s-a construit cariera sa istoriografică. Punctul de plecare al acesteia a fost reprezentat de contactul cu Nicolae Iorga. După primele vizite ale tânărului Brătianu (avea doar 18 ani), Iorga îl publică acestuia un prim studiu istoric în a sa *Revistă de Istorie*. El îl convinge pe Ionel Brătianu de alesele însușiri ale fiului său, iar mai târziu, în 1928, susține alegerea lui Gheorghe ca membru corespondent al *Academiei Române*. Toate aceste lucruri au determinat un respect de neclintit pentru Iorga în inima lui Gheorghe Brătianu. Mai târziu, când a izbucnit un conflict între „Școala Nouă” (reprezentată de tinerii istorici, între care și Brătianu) și Iorga, Gheorghe s-a abținut de la orice referență negativă la adresa mentorului său.

Gheorghe Brătianu istoricul...

Gheorghe Brătianu a aparținut așa-numitei „Școli Noi”, un curent ce reprezenta maturizarea istoriografiei românești, ce a permis în perioada interbelică

apariția unui alt mod a scrie istorie. Riguroasă critică și înclinația către curente și teme noi de cercetare au fost caracteristicile principale ale acestei „Școli”. De aici a pornit și disputa cu Nicolae Iorga (mult mai „poetic” în discursul său istoric), despre care am amintit.

Dintre cei trei istorici (Gheorghe Brătianu, Constantin C. Giurescu și Petre P. Panaitescu), cel mai valoros și cel mai cunoscut în Occident a fost G. Brătianu. Legăturile strinse cu școala franceză (începute încă din timpul studenției) au contribuit la această recunoaștere. Consacrarea a venit în 1929, când teza sa de doctorat (susținută la *Sorbona*) a fost primită cu elogii de către presa de specialitate din Occident. Subiectul acesteia – comerțul genovez în Marea Neagră – face parte dintr-o paletă mult mai largă de preocupări ale istoricului G. Brătianu. Deși specialist în istorie universală, el s-a aplecat în egală măsură și asupra unor subiecte cum ar fi formarea poporului român, continuitatea sa, geneza statelor medievale românești, dar și istoria noastră modernă. De asemenea, Brătianu s-a preocupat și de istoria economică și socială de bizantologie și mai ales de istoria Mării Negre. Importanța Pontului a stat permanent în prim-planul atenției lui Brătianu. Mai multe lucrări ale sale – care surprind diverse aspecte ale acestei probleme – au fost pașii către lucrarea concepută în anii '40: *Marea Neagră. De la origini pînă la cucerirea otomană*. Lucrarea fundamentală a lui Brătianu, *Marea Neagră...* se dovedește și acum drept cea mai importantă contribuție pe această temă.

Anii '30, în timpul cărora Gheorghe Brătianu era deja consacrat (membru corespondent al *Academiei* din 1928), ni-l înfățișează pe istoric apropiat de spiritul vremurilor. „*Popor – Stat – Națiune*” sînt – în concepția lui – pietrele de hotar ale trecutului românesc. Pe acest fond, apar – după 1937 – o serie de lucrări în care Brătianu demonstrează, între altele, îndreptățirea din punct de vedere istoric a intereselor românești în Transilvania.

Dintre acestea, se disting *O enigmă și un miracol istoric: Poporul român și Originile și formarea unității românești*. Acest gen de contribuții se datorează sentimentului de datorie al istoricului. Brătianu nu a ezitat să se pună în slujba țării cum știa mai bine, adică scriind. De aceea, el scrie despre unitatea și continuitatea românilor în preajma tragediei anului 1940, sau despre Basarabia, atunci cînd formulele de pace postbelice păreau a duce la o nouă pierdere a ținutului dintre Prut și Nistru.

După moartea lui Nicolae Iorga, Brătianu devine (în anii 1941–1942) director al *Institutului de Istorie Universală „N. Iorga”*, titular al catedrei de *Istorie Universală – apoi decan – la Facultatea de Filosofie și Litere* din București și, mai ales, membru al *Academiei Române*. Așadar, recunoașterea de care se bucura este deplină. În 1942 el avea doar 44 de ani, cu alte cuvinte, de-abia atinsese maturitatea intelectuală.

...omul politic...

Omul politic Gheorghe Brătianu nu s-a ridicat la înălțimea istoricului cu același nume. Căzul nu este singular, însuși marele Iorga dezamăgind mai degrabă în politică. Gheorghe, spre deosebire de ceilalți Brătieni, a stat mult timp departe de scena politică. El se înscrie de abia în 1926 în PNL, dar pînă la moartea lui Ionel Brătianu (noiembrie 1927) nu emite nici un fel de pretenții.

Conform tradiției, în calitate de fiu al marelui om politic decedat, Gheorghe Brătianu ar fi trebuit să moștenească, la acea dată, funcția de președinte al partidului. Dar nimeni nu îl dorea în fruntea liberalilor; însuși Ionel Brătianu îl pregătise pentru această funcție pe I.G. Duca. Potențiala ascensiune politică a lui Gh. Brătianu a fost curmată atunci de numirea în funcția de președinte al PNL a unchiului său, Vintilă Brătianu, eveniment care a avut darul să trezească orgoliul și ambițiile celui nedreptățit.

În 1930, istoricul Gheorghe Brătianu și-a câștigat „independența” politică. Ocazia i-a fost oferită de urcarea pe tron a prințului Carol, devenit acum regele Carol al II-lea. În 1925, prințul moștenitor Carol, fiul cel mare a regelui Ferdinand, rămăsese în străinătate cu iubita sa, Elena Lupescu, declarînd că renunță la moștenirea tronului. Îngrijorat de instabilitatea sentimentală a moștenitorului – probată încă din timpul Marelui Război din 1914–1918 –, dar și de viitorul său politic sub domnia unui Carol (care îl dețesta), primul-ministru Ionel Brătianu a obținut excluderea acestuia din Familia Regală (ian. 1926).

Din acest moment, Brătienii și PNL au devenit principalii adversari ai venirii lui Carol pe tron. Aceasta s-a produs însă pe 8 iunie 1930, sub guvernul țărănist al lui Iuliu Maniu. În primele zile ale Restaurăției, cum s-a numit revenirea sa, Carol a avut o discuție cu Gheorghe Brătianu, ceea ce i-a atras istoricului excluderea din PNL. Apropierea lui Brătianu de Carol al II-lea a fost determinată de speranța că noul rege va fi acel monarh care lipsea atât de mult României, care de trei ani se afla sub o dezastruoasă Regentă. În același timp, i se oferea (sau cel puțin așa credea) ocazia ascensiunii politice. Pentru rege, tensiunea din PNL era o ocazie ideală pentru efortul său de a submina partidele politice. Așa se face că Gheorghe Brătianu fondează un alt partid, tot un PNL, supranumit „georgist”. Dar ruptura produsă veritabilului partid liberal a fost relativ neisemnă, PNL – „georgist” – fiind permanent o formațiune politică minoră. Cît despre Gheorghe Brătianu, acesta nu a mai fost nici președinte al PNL, nici măcar ministru. În 1933, cînd liberalii urmau să vină la guvernare, regele l-a desemnat ca prim-ministru pe I.G. Duca (rivalul lui Brătianu), ceea ce a dus la ruptura dintre istoric și monarh. În ianuarie 1938 – pe fondul iminentei lovituri regale date sistemului parlamentar –, PNL „georgist” fuzionează cu adevăratul PNL, iar fiul lui Ionel Brătianu dispare practic din viața politică activă.

A existat, totuși, un eveniment politic legat de numele lui Gheorghe Brătianu: 23 august 1944. În acea zi, el fusese însărcinat de partidele politice democratice (PNL, PNL, PSD) să solicite marelui Ion Antonescu să semneze armistiul cu aliații. În paralel, în cazul unui refuz, partidele sus-amintite – în colaborare cu cercurile Palatului și cu personalități din armată – hotărâseră, în secret, să procedeze la răsturnarea regimului antonescian și la încetarea războiului alături de Germania; data acestei acțiuni fusese fixată pe 26 august.

Deși întrevădeam dintre Brătianu și Antonescu, în dimineața zilei de 23 august, nu și-a atins scopul propus, ea a avut un rol major pentru cursul ulterior al evenimentelor. Afînd că Antonescu era decis să continue războiul antisovietic și că urma să plece a doua zi pe front, Gheorghe Brătianu a comunicat Palatului intenția marelui său să părăsească Capitala, fapt care ar fi pus sub semnul întrebării acțiunea planuită pentru 26 august. Ca urmare, regele Mihai și colaboratorii săi apropiați au decis să devanseze data loviturii de forță cu 3 zile. Astfel se face că în după-amiaza zilei de 23 august 1944, mareșalul Antonescu a fost arestat împreună cu guvernul său și războiul a luat cu totul alt curs pentru România.

...și martirul...

Deși a renunțat la activitatea politică, Gheorghe Brătianu a fost una dintre ținutele preferate ale presei comuniste după 23 august 1944. La 23 sept. 1944, oficiul PCR, *Scînteia*, îl soma: „*Jos masca, domnule hitlerist Gheorghe Brătianu!*”. Simpatia față de Germania lui Hitler

Gheorghe I. Brătianu

(în anii '30), protestele față de cedarea Basarabiei către URSS în 1940 și, mai ales, numele de prestigiu pe care-l purta au constituit tot atâtea motive pentru care Gheorghe Brătianu a devenit o persoană indezirabilă pentru noul regim. După semnarea *Tratatului de Pace* (10 februarie 1947), regimul comunist avea mină liberă pentru lichidarea adversarilor politici. PNT este dizolvat, PNL s-a autodizolvat, iar foștii oameni politici importanți au fost întemnițați. Pe acest fond, Brătianu este suspendat de la *Institutul „N. Iorga”* și din învățământ. Totodată, în septembrie 1947, i se fixează domiciliu obligatoriu. La 9 iunie 1948, cînd, prin *Decret al Prezidiului MAN*, sint exclusi din *Academie* 97 de personalități, între care și Gheorghe Brătianu.

În noaptea de 7-8 mai 1950, istoricul Gheorghe Brătianu a fost arestat și închis la Sighet, fără nici un fel de proces. El a fost exclus pur și simplu din memoria publică, singurele referiri la numele marelui istoric fiind însoțite de cuvinte precum „reacționar”, „fascist” etc.

După un regim concentraționar de exterminare, în aprilie 1953 istoricul moare. Cauzele sfîrșitului său sînt și acum învăluite în mister. La fel se întîmplă și cu data la care a avut loc tragicul eveniment. Astfel, două documente oficiale primite de familia istoricului (în 1958 și 1972) dau ca dată a decesului 27 aprilie, iar drept cauză: „insuficiența circulatorie”, care este, evident, puțin probabil. Una dintre cele mai credibile mărturii este cea a cardinalului Alexandru Todea. Acesta, în timpul detenției de la Sighet, era însărcinat cu curățenia. Astfel, el a reușit să stabilească un minim contact cu Brătianu și a putut deduce data la care a murit (conform mesonierului Todea, 23 aprilie) și cauza: dizenterie, provocată de hrana din închisoare și de lipsa oricărei îngrijiri medicale ori a condițiilor de igienă.

Alte mărturii vorbesc despre sinucidere (ziaristul național-țărănist N. Carandino) ori de faptul că ar fi fost ucis în bătaie (vărul istoricului, Dan Brătianu). Dar nimeni nu a fost martor efectiv al morții istoricului, care era izolat în celulă. Indiferent de motivul morții sale, aceasta a fost o crimă cu premeditare, iar Gheorghe Brătianu, un martir.

Eforturile familiei istoricului – în special ale fiicelor sale, Maria și Ioana Brătianu – de a afla adevărul despre sfîrșitul lui Gheorghe Brătianu nu au dus decît la rezultate parțiale. În condițiile în care familia nu știa sigur nici măcar dacă acesta a murit, în 1958, regimul comunist a eli-

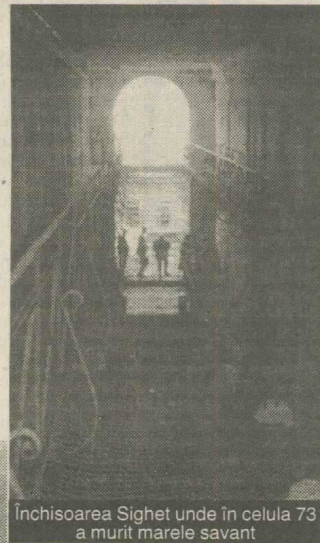
berat un document care menționează, cum am spus, că istoricul a murit pe 27 aprilie 1953. Mai tîrziu – la un an de la moartea Elenei, soția lui Gheorghe Brătianu –, familia a primit încuviințarea de a muta rămășițele pămîntești ale celui ucis de la Sighet la cavoul familiei de la Florica (com. Ștefănești-Argeș).

În anii '80, istoricul Gheorghe I. Brătianu a fost recuperat parțial de istoriografia românească, evitîndu-se a se menționa ceva despre semnificația numelui său ori despre tragicul său sfîrșit. Tentativele sînt laudabile, și menționăm aici lucrarea lui Victor Spinei, *Confluente istoriografice românești și europene. 90 de ani de la nașterea lui Gheorghe I. Brătianu*, apărută la Iași, în 1988.

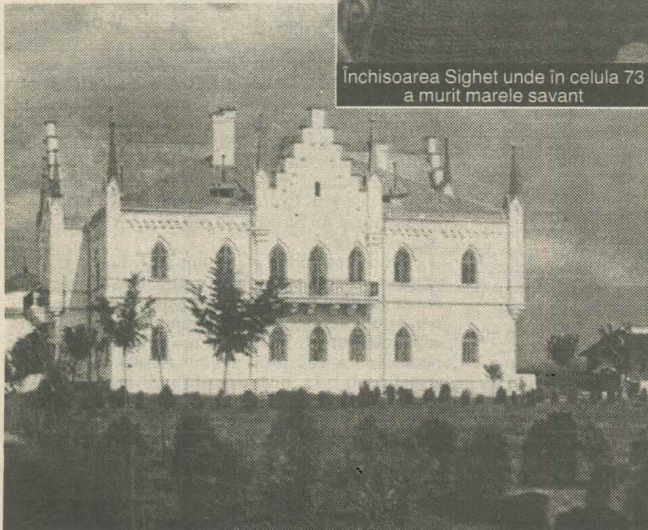
După revoluție, la 3 iulie 1990, *Academia Română* a redat titlul de academician unui număr de 98 de membri, între care și Gheorghe Brătianu.

Încercările fiicelor istoricului de a clarifica condițiile tragicului sfîrșit s-au soldat cu un eșec. Mărturiile supraviețuitorilor sînt contradictorii, iar o poziție oficială (alta decît cea din 1958) nu a mai fost obținută.

În 1997, *Fundația Academia Civică* a publicat volumul *Gheorghe I. Brătianu – enigma morții sale* (autor, Maria G. Brătianu). Această lucrare este cea mai importantă contribuție spre clarificarea uneia dintre numeroasele crime de la Sighet. Și chiar dacă enigma nu a fost încă elucidată să sperăm că, „oricît de tîrziu, cumpăna dreptății sfîrșește prin a-și impune cîntarul judecării nestatornice a oamenilor”, așa cum însuși Gheorghe I. Brătianu spunea...

Inchisoarea Sighet unde în celula 73 a murit marele savant

Ruginoasa, locul în care s-a născut Gheorghe I. Brătianu

1898, 21 ianuarie: Se naște la Palatul Cuza de la Ruginoasa (jud. Iași), Gheorghe I. Brătianu, singurul fiu al marelui om politic Ion I.C. (Ionel) Brătianu.

1916, 14 februarie: Încheie primul său studiu istoric, *O oaste moldovenească acum trei veacuri – Răscoala boierimii împotriva lui Ștefan Tomșa*, care va fi publicat de Nicolae Iorga în *Revista Istorică*.

august: G. Brătianu se înrolează voluntar în *Regimentul 2 Artilerie* București.

1916–1918: Participă la primul război mondial în care este rănit de două ori (pe Valea Troțușului și în Bucovina). Termină războiul cu gradul de sublocotenent.

1917–1919: Urmează cursurile *Facultății de Drept a Universității din Iași*.

1920–1921: Urmează *Ecole Pratique des Hautes Etudes* și *Ecole des Chartes* (Universitatea Sorbona, Paris). După ce i-a avut ca profesori pe Ferdinand Lot, Charles Diehl etc., licențiază în Litere la Sorbona în iulie 1921.

Un om, așa cum a fost...

1922: devine avocat pledant la Iași și, totodată, doctorand la Sorbona.

1923, iunie: Devine doctor în filosofie la *Universitatea din Cernăuți*. Acest fapt îi permite să obțină o catedră (Istorie universală) la *Universitatea din Iași*. Va profesa în capitala Moldovei timp de 17 ani.

1924–1938: participă la *Congresele Internaționale de Studii Bizantine* precum și la cele de *Științe Istorică*, unde comunicările sale sînt apreciate.

1926: Se înscrie în *Partidul Național Liberal*.

1927: Publică la Paris *Acte notariale genoveze de la Pera* (n.n., colonie genoveză de la Constantinopol) și *Caffa* (n.n., colonie din Crimeea) de la sfîrșitul secolului al XIII-lea (1281–1290), lucrare elogiată de lumea istoriografică europeană.

1928, 2 iunie: Este ales (la propunerea lui Nicolae Iorga) membru corespondent al *Academiei Române*. Avea 30 de ani.

1929, mai: Susține teza de doctorat la Sorbonă, cu tema *Cercetări privind comerțul genovez în Marea Neagră în secolul al XIII-lea*, tipărită în același an la Paris.

1935: O nouă lucrare importantă, privitoare la coloniile genoveze de la Marea Neagră: *Cercetări privind Vîcina* (n.n., azi, Isaccoa, jud. Tulcea) și *Cetatea Albă. Contribuții la istoria dominației bizantine și tătare asupra comerțului genovez pe litoralul românesc al Mării Negre*.

1937: Publică în limba franceză lucrarea *O enigmă și un miracol: poporul român*. Aceasta va fi reeditată de mai multe ori în limbile română, franceză, germană și italiană.

1940, 1 octombrie: Devine profesor titular la *Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din București*, în locul lui Nicolae Iorga, care se pensionase.

noiembrie: Participă la funerațiile istoricului Nicolae Iorga, asasinat de legionari. La prima oră de curs ce a urmat acestui eveniment, G. Brătianu îi condamnă pe asasini (deși exista o interdicție guvernamentală în acest sens).

1941, 1 martie: Este numit director al *Institutului de Istorie „N. Iorga”*. La 6 decembrie, institutul își reia activitatea.

iunie-iulie: Participă cu gradul de

căpitan la campania din Basarabia.

septembrie: Inițiază la București alături de alți intelectuali *Geopolitică și Geistorie. Revista română pentru sud-estul european*.

15 decembrie: Deschide la *Universitate* cursul *Chestiunea Mării Negre*, predat în anii 1942–43. Tema cursului va sta la baza lucrării sale fundamentale *Marea Neagră. De la origini pînă la cucerirea otomană*.

1941–1943: Decan al *Facultății de Filosofie și Litere din București*.

1942, februarie: Începe susținerea cursului *Originile și formarea unității românești la Școala Superioară de Război din București*. Va fi profesor aici pînă în 1945.

28 mai: Este ales membru al *Academiei* pe locul rămas vacant după moartea lui Iorga, la *Secțiunea Istorică*. Era cel mai tînăr membru al acestei secțiuni (44 de ani).

1943: Publică *Temeiuri istorice ale ideii naționale; Probleme ale continuității daco-romane*. I se acordă titlul de *Doctor Honoris Causa* al *Universității din Bonn*.

1945: Tipărește lucrarea de refe-

Familia Gheorghe Brătianu

rință *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, precum și *Bizantul și Ungaria*.

1946, 10 mai: Martor în procesul Antoneștilor.

1947, februarie: Condamnă cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei prin semnarea *Tratatului de Pace* de la Paris.

1947, septembrie: Este suspendat din funcția de director al *Institutului „N. Iorga”*, precum și de la *Universitate*. Totodată i se fixează domiciliu forțat și i se interzic contactele externe.

1947–1950: În anii domiciliului forțat își revizuieste și completează trei lucrări: *Sfatul Domnesc și Adunarea Starilor în Principatele Române, Formule de organizare a păcii în istoria universală și Chestiunea Mării Negre*. În 1949 elaborează studiul *În jurul întemeierii statelor românești*, publicat postum la Paris de către fiica sa, Maria G. Brătianu.

1950, 7/8 mai: Este arestat și întemnițat la Sighet, fără nici un proces.

1953, 23–27 aprilie: După trei ani de detenție, istoricul Gheorghe I. Brătianu moare (la 55 de ani) în închisoarea de la Sighet. Condițiile morții sale nu au fost încă elucidate.

Centenar Gheorghe I. Brătianu

„L-am iubit foarte mult pe profesorul Brătianu“

Atît academicianul Dan Berindei, cit și soția sa, doamna Ioana Berindei, l-au avut ca profesor în facultate pe Gheorghe I. Brătianu. Domniile lor au avut amabilitatea să ne evocă citeva frînturi din viața celui care le-a îndrumat pașii spre cunoașterea istoriei.

Un necurmat respect pentru Iorga

DAN BERINDEI: Pe Gheorghe Brătianu l-am cunoscut în toamna lui 1941, cînd am intrat în anul I de facultate. Nu l-am prins pe Iorga, care fusese asasinat cu un an mai înainte, iar catedra se împărțise între Gheorghe Brătianu și Constantin Marinescu, care venise de la Cluj. A fost o împărțire care s-a datorat mai ales lui Brătianu, care a evitat astfel un posibil „război civil“ cu Marinescu. Acesta din urmă a fost și el unul din elevii apropiați ai lui Iorga, care îl socotise ca un fel de urmaș. În ceea ce-l privește pe Gheorghe Brătianu, a existat o legătură foarte puternică între Iorga și Brătianu, în tineretea lui Brătianu. Mai tîrziu însă, Gheorghe Brătianu a devenit și el o personalitate a istoriografiei românești și, deci, nu putea rămîne un elev toată viața. Or, pe Iorga, cit de mare a fost el, îl jenau dimensiunile mari ale unei alte personalități. Așa s-a ajuns la acțiuni „ofensive“ din partea lui Iorga față de Brătianu, dar Brătianu, care i-a purtat un necurmat respect lui Iorga, s-a ferit să răspundă.

Din punctul nostru de vedere, al istoricilor, el era un istoric înnăscut. Faptul că era un copil de oameni divorțați poate că explică timiditatea lui. A existat o căsătorie rapidă între Ionel Brătianu și domnișoara Moruzi, mama lui, și, după divorț, Ionel Brătianu nu a mai vrut să audă de el pînă cînd a devenit un tînar promițător. Iorga a avut o foarte mare merit pentru că i-a atras atenția lui Ionel Brătianu ce capital uman există în acest fiu al lui. Dar el, în prima parte a vieții, mai ales, a trăit sub influența mamei. Sigur că a păstrat legăturile și cu familia Brătianu, dar am impresia că mama a fost dominantă.

Brătianu era istoric, dar era și om politic. Un om politic oarecum fără noroc, care a plătit, în fond, pentru nici un fel de avantați. N-a fost ministru nici măcar două ore. Dar avea orgoliul valorii lui, avea orgoliul Brătienilor și s-a ajuns astfel la acel divorț, cea ruptură de aproape un deceniu între el și matca Partidului Național Liberal. Aceasta a avut ca punct de plecare apropierea lui Gheorghe Brătianu de Carol al II-lea, care se explică prin rezultatele dezastruoase ale regentei. Regenta e întotdeauna o nenorocire, chiar să fie niște regenti minunați – iar lă noi n-a fost cazul. Așa că, în momentul restaurației, Gheorghe Brătianu a mizat pe Carol al II-lea, pe cînd ceilalți din partid, în special Dinu și Vintilă Brătianu, au fost contra. Nu știu de cite ori a fost vorba ca Gheorghe Brătianu să devină ministru, dar acest lucru nu s-a întîmplat niciodată, pentru că regele l-a dus, cum se spune, cu preșul. Mai tîrziu, Gheorghe Brătianu a fost în relații foarte apropiate și cu Antonescu, și a făcut-o pentru că nu era un opoziționist, ca ceilalți.

E păcat că a făcut politică. Pentru politică, probabil, trebuie să ai o structură de rezistență umană foarte mare, să faci față la toată mocirla aceasta care, probabil, e o permanentă istorică. El nu era făcut pentru așa ceva. Era un om mult prea fin, mult prea delicat, elevat în fond, dar, în același timp, cu foarte multă dăruire și cu un simț al răspunderii istorice, care, în general, lipsește oamenilor politici. El avea acest simț întemeiat tocmai pe cunoștințele lui istorice, pe acea experiență a evoluției omenirii pe care o înțelegea ca puținii alții și pe care o aplica practic destinului pe care îl trăia. Era și o perioadă de mare cotitură și mare frămîntare pentru națiunea română.

Eu cred că el avea acel simțămînt al unei datorii de împlinit sau al unei datorii neîmplinite. Să faci ceva, să contribuie cu ceva, așa cum făcuseră tatăl și bunicul său. Mai ales datorită față de tatăl său era uriașă, pentru că el realizase România Mare, iar aceasta trebuia menținută. Gheorghe Brătianu s-a dedicat acestei cauze.

Brătianu mai era ceva. Era un patriot. El fuse-

se voluntar și în primul război mondial considerînd că, în momentul în care România a intrat în război pentru Basarabia, e de datoria lui să fie mobilizat. Astfel, profesorul nostru era și maiorul Gheorghe Brătianu, care oscila între catedră și front. De altfel, a venit și în uniformă la *Facultate*. Desigur, participarea lui la campania din Răsărit a fost mai mult un gest simbolic, dar i-a folosit și din punct de vedere științific. Între altele, țîn minte că, odată, ne-a adus trei-patru profesori din Odessa. La Odessa se organizase o universitate sub administrația românească în care au fost și profesori români, de pildă Nicolae Comivan, dar și profesori ruși.

În ceea ce privește cursurile de la *Facultate*, ele erau remarcabile, pentru că era un istoric înnăscut, și nu făcut. Dar totodată era îngrozitor de timid, foarte timid și, de aceea, repeta mecanic vorbele „nu-i așa“.

IOANA BERINDEI: La cursuri, Dan lua notițe, iar eu bifam *nu-i așa*-urile. Și, la unul din cursuri – el vorbea, nu citea, cursurile lui erau plătute și ușor de notat –, știu că am notat 98 de *nu-i așa*-uri.

DAN BERINDEI: Dar acest tic verbal nu leza fondul. Fondul nu numai că era foarte solid din

Gheorghe Brătianu a luptat în ambele războaie mondiale. Iată-l aici pe viitorul istoric, voluntar în primul război mondial (în partea stîngă a imaginii)

punct de vedere al construcției prelegerii, dar era și foarte frumos. Avea, însă, această timiditate, supapa lui de siguranță fiind acest *nu-i așa*, un fel de apărare față de cei din jur.

Un patriot și un militant

Brătianu ținea cursuri foarte frumoase, dar care erau cursuri speciale. N.A. Constantinescu, fostul conferențiar al lui Iorga, ne făcea cursul de Istorie universală la care mergeau unul-doi să ia notițe, iar Gheorghe Brătianu făcea cursurile speciale, *Chestiunea Mării Negre*, doi ani, apoi *Forme de organizare a păcii* etc.

Brătianu era un patriot și un militant și în istoriografie. Azi, dacă ai spune că faci așa ceva, ai fi ucis în piața publică, dar Brătianu a făcut lucrul acesta toată viața. Toate lucrările sînt în mîntea lui niște arme ideologice. De ce s-a ocupat? De constituirea statelor naționale, de problema unității (și a apărut perfect, în 1943, cu acest subiect), de Basarabia, de formele de organizare a păcii, tocmai cînd

războiul, al II-lea, se apropia de sfîrșit și se punea această problemă. A scris, evident, cu interes istoriografic, dar a scris în primul rînd motivat național-politic. Lucrul acesta este esențial pentru înțelegerea lui Gheorghe Brătianu. Aproape poți spune că nu și-a permis – toți sîntem tentați să ne aruncăm într-o temă care este pe lungimea noastră de undă –, dar el aproape nu și-a permis acest lucru. Și-a impus numai acele teme care trebuiau să *servească*.

Un Brătianu nu-și părăsește țara

Țîn minte că el a refuzat să plece din țară, deși se știa condamnat. Lucrul acesta s-a văzut din '44, după 23 august, cînd existau niște campanii de presă foarte violente la adresa lui. În condițiile instaurării regimului comunist, el nu mai avea nici un fel de perspectivă de evoluție politică. Sigur că existau atunci iluziile schimbării. Toți ziceam atunci „*Vin americanii*“. În plus, am senzația că el s-a considerat condamnat și dispus să stea, ca Miron Costin, în fața călăului. Putea să plece, și-a trimis copiii, dar el a refuzat să facă asta, spunînd chiar că un Brătianu nu-și părăsește țara.

Ultima întîlnire pe care am avut-o cu Gheorghe Brătianu a fost una fortuită, în fața *Bisericii Italie* de pe Bulevard. Ne-am întîlnit și mi-am dat seama că avea gardianul în spate. Nu era urmărit, era chiar paza, îi dădea voie să se plimbe puținel. În faza aceea el era deja cu domiciliu forțat. Am schimbat citeva cuvinte în prezența respectivului, absolut anodine, dar mi-am dat seama, după cum mi-a dat mina, după cum s-a uitat la mine, că pentru el era *despărțirea*. Își dădea seama că nu ne vom mai vedea. Nici nu ne-am mai văzut. După aceea, acest domiciliu s-a transformat în Sighet și s-a terminat.

IOANA BERINDEI: Aș povesti cum ne-am cunoscut, Dan și cu mine, la seminarul lui Gheorghe Brătianu. Eu aveam de făcut o lucrare, o interpretare a Cruciiade a II-a, scrisă de un cronicar, Tudebodus. Am tradus respectivul text din latină, am predat la seminar traducerea și pe urmă am făcut o interpretare proprie. Pe aceasta din urmă am citit-o în fața studenților și a profesorului, care dădea din cap înțelegînd astfel că aprobă ce spuneam eu acolo. La sfîrșit, Gheorghe Brătianu mă felicită și spune: „*Are cineva ceva de spus?*“, urmau discuții. Și se scoală un student cu barbă. Brătianu spune: „*Domnule Berindei, ce aveți de spus?*“. El spune: „*Aș întreba-o pe domnișoara ce bibliografie a cercetat?*“. Eu am răspuns: „*Întîi m-am dus acasă și am căutat în Larousse și pe urmă am cercetat la Biblioteca Academiei*“... El a izbucnit: „*Cine a mai văzut, în facultate, să te duci la Larousse!*“.

După 23 august, cînd *Facultatea* își relua cursurile normale, într-o zi, la cancelarie, tatăl meu (n.n. profesorul Ioan Hudîță) s-a dus la Brătianu și i-a spus: „*Fata mea s-a nenorocit la cursul dumitale. Vrei să fii nașul lor? Fiindcă Ioana se mărită cu Dan Berindei*“. Gheorghe Brătianu a ris, a fost foarte drăguț și a spus: „*Cum să nu!, mai ales că Berindei face parte dintr-o familie de liberali, iar dumneata ești țărănîst. E foarte frumos să ne unim copiii*“. Și așa, în '45, în februarie 18, la biserica Domnița Bălașa, am avut în dreapta și-n stînga familia Gheorghe Brătianu. Pe trena mea stătea Iuliu Maniu și nu puteam să mă mișc nici la dreapta, nici la stînga.

Tot ce pot spune e că l-am iubit foarte tare pe profesorul Gheorghe Brătianu. Într-adevăr, era foarte timid. Cînd veneam pe sală, către curs și venea și el, mergea parca ștergînd zidul și parca ne saluta înainte de a-l saluta noi cu foarte mult respect. Cînd a ieșit tatăl meu de la Sighet, în ajunul Crăciunului, în '55, primul lucru pe care mi l-a spus, cînd m-a văzut, a fost: „*Știi că bietul Gheorghe Brătianu s-a sinucis? Lîngă celula mea. De Sfîntul Gheorghe, l-au umilit în așa măsură paznicii, ori era atît de slabît, încît n-a mai rezistat*“. Sînt multe versiuni, dar asta mi-a spus tatăl meu.

Paginile 8–9–10 au fost realizate de Dan Hera

MARIUS OPREA

Eu și Securitatea mea

Simt nevoia să fac la început o precizare: toți cei care au avut necazuri cu Securitatea au diferite moduri de raportare la acele întâmplări. Dar indiferent de ele și de consecințele „contactelor” cu securiștii, care au mers de la arestări până la semnarea unui angajament sau suportarea pe lungi perioade de timp a unor șicane, acele momente nu și le reamintește nimeni cu plăcere, dacă e sincer, ci mai degrabă cu un soi de pudoare. Nu cred că a trăi o vreme alături de frică sau de rușine se poate transforma într-un merit, decît dacă începe ceva nesimțire la mijloc, ca în cazul celor care își camuflează lașitatea de a fi semnat un angajament la Securitate în actul patriotic al „apărării siguranței naționale”, sau grandomanie, cum se întîmplă cu acei disidenți de care n-a auzit nimeni, pentru simplul motiv că a fi membru PCR și a te închina la icoane nu poate fi numit tocmai un act de disidență. Lucrurile sînt în realitate destul de prozaice, iar amintirea aceluia mod de viață în care teama cobora ușor în lașitate și umilințele li se răspunde, în genere, cu blazare riscă să sufere, în foarte multe cazuri, corecții ce țin de un fel de inhibiții care ne protejează de încălcări psihice peste limită. Se întîmplă ca în cazul celor care, după ce au făcut armata, rememorează doar lucrurile plăcute, nu și sila, plictisul sau deprimarea din ceasurile nesfîrșite în care au zăcut de gardă, în frig.

În contextul celor de mai sus, a încerca, *sine ira et studio*, cum se spune, o reconstituire a unor momente petrecute înainte de 1989 alături de cîțiva prieteni în efortul nostru, uneori de-a dreptul melodramatic, de a nu accepta pînă la capăt nebulmia acelei lumi, îmi provoacă mai întîi jenă. Cred că „disidența” mea și a prietenilor mei nu e de natură să compenseze cu o aură eroică frica pe care am trăit-o atunci, cum nu a avut nici darul să tulbure în vreun fel cit de cit semnificativ liniștea de granit a sistemului, pe care de fapt nici nu găsisem curajul să îl negăm, ci doar atîta energie de a cere un fel de utopică reformare a lui.

Mai întîi, sila față de praful unei capitale zdrențuite și față de peștele stricat

Am făcut parte dintr-un grup de studenți, mai mic de zece, majoritatea ardeleni ajunși la facultățile umaniste ale Universității din București (filologie, istorie și filosofie), uniți mai întîi prin sila noastră față de praful unei capitale zdrențuite de buldozerile care trudeau la Casa Poporului și față de peștele stricat care ne era trîntit seara la cantină în farfurie. Îi amintesc aici pe cei ce ulterior aveau să ajungă în colimatorul Securității: Gheorghe Ardelean, Caius Dobrescu, Florin Lobont, Sorin Matei, Claudiu Secasiu, George Stoica, Ana și Sergiu Ștefănescu, Marius Ungureanu. Atunci, în atmosfera aceea de la mijlocul anilor '80, din ce în ce mai rigidizată, în aerul de cazarmă insalubru al Căminelor Grozăvești, unde locuiam, am început să descoperim și să cultivăm unul la altul un soi de refuz de a ne amesteca în apa mociroasă a regimului, la fel de mociroasă pe cit era și „dubovita” de peste drum, în curs de „regularizare”. Pe rînd, am refuzat „îngregimentarea”, cedîndu-le fără regret, mai degrabă chiar cu plăcere, funcțiile „pe linie de UTC sau partid”

colegilor mult mai „orientați” decît noi. Totul s-a combinat și cu spiritul de frondă al vîrstei.

Înrăutățirea nivelului de trai ne-a declanșat onora, cînd am ajuns să ducem acasă la Brașov, Deva sau Reșița nu cărți, ci cite o rudă de salam și două-trei pachete de unt (doar în capitală se mai găseau), un soi de conștientizare a statutului pe care regimul îl „acorda” intelectualilor, cum deja ne consideram. Atunci, spre începutul anului 1987, fronda a căpătat o vagă formă de asumare a unei opțiuni „politice”. Am început să purtăm lungi discuții în camerele de cămin, întrerupte de ceasurile de tăcere, cînd eram cu urechile ciulite la emisiunile *Europăi Libere* sau *BBC*-ului. Nu o dată, toate acestea s-au petrecut la lumina lumînării, în cursul deselor întreruperi de curent la care căminele studențești începuseră a fi supuse din rațiuni economice, ceea ce oferea întîlnirilor noastre un aer conspirativ, de natură să ne dea idei pe măsură. Iar faptul că nu ni se întîmpla în continuare nimic, cu toate întîlnirile, discuțiile, bancurile și lipsa de... să-i spunem respect pe care o arătam cu toții și pe întrecute față de „valorile regimului”, ne-a făcut mai vehemenți, în prezența unui cerc din ce în ce mai larg de colegi.

Prima confruntare cu „organele”

Cît despre Securitate și oamenii ei, cu toate că evocam citeodată, ca tot românul, existența pericolului de a-i cădea pe mină, inconsistența oricărei reacții față de atitudinea noastră m-a făcut pe atunci să afirm chiar că această instituție ar putea fi doar o ficțiune, sădită în capetele noastre ca să stăm cumînți. Am spus asta cîndva pe la începutul anului 1987 cînd, după o scumpire a gazului și electricității, am „organizat” alături de unii dintre cei amintiți mai sus o simbolică ardere pe rug în Parcul Grozăvești a cîtorva numere din *Informația Bucureștilui*, ziar în care găsisem publicat decretul cu pricina. Hazul și bizareria acestei mici ceremonii au fost date de faptul că am aprins focul cu un chibrit împrumutat de la un milițian, ceea ce ne-a sporit sentimentul fals al siguranței.

Prima confruntare a întîrziat totuși citeva luni bune. Ea s-a petrecut abia în 25 octombrie, într-o dimineață de duminică, pe la ora 8 fără citeva minute. Atunci am fost pur și simplu ridicat din pat împreună cu colegul de cameră Sorin Matei și, după o minuțioasă percheziție care a durat mai bine de o oră, la care cămăruța noastră din căminul Grozăvești a fost supusă de doi autointitulați milițieni în civil, asistați de un martor, coleg de-al nostru „bine orientat”, am fost duși, însoțiți de injurii și amenințări, la secția de miliție din Regie. Aici a urmat ritualul înfiorător al prelevării amprentelor și apoi o lungă și dezlinată anchetă. Separat, am fost luați la întrebări de persoane în civil; cu greu am înțeles care erau capetele de acuzare. Mie mi s-a dat drumul ceva mai tîrziu, spre seară, pe nepusă masă, nu înainte de a semna o declarație în care negam toate acuzațiile aduse - majoritatea, încercări ridicole de a-mi pune în seamă fapte de drept comun - și de a fi pocnit de citeva ori, nu foarte tare, dar îndeajuns de dureros, cu receptorul unui telefon peste urechi, obraji și gît. Am rămas doar cu procesul verbal de percheziție, unde scrie că în ca-

mera de cămin „nu au fost găsite bunuri, bani, valori sau înscrisuri interzise de lege la deținere”, cu miinile pătate o vreme de tușul cu care mi se luaseră amprente și cu amintirea neplăcută a faptului că l-am recunoscut în milițianul ce mi le preleva pe Marcel, un prieten din copilărie, de la țară, cărui n-am reușit să-i șoptesc, gîtit de emoție, decît că n-am furat nimic.

Această întîmplare a fost urmată la scurtă vreme de evenimetele din 15 noiembrie 1987, de la Brașov. Deși mai bine de jumătate dintre cei amintiți mai sus sîntem brașoveni nici unul dintre noi nu era atunci acasă, dar nu ne-am prezentat nici la secția de votare, stricîndu-le plăcerea de a raporta încă din zori „prezența 100%” la urne acelor profesori care înconjuraseră practic căminele și îi minau pe studenți să aleagă deputații *Marii Adunări Naționale*. Caius Dobrescu a stat toată ziua incuiat în cameră fără să răspundă nimănui, iar eu și Sorin Matei am sărit pe un geam în spatele căminului și am fugit în oraș. A doua zi, ne-am motivat absența spunînd că am votat la Brașov... În orice caz, de atunci am început să ne simțim de-a dreptul mindri de isprăvile și atitudinea noastră, iar discuțiile la micile „cenacluri” au căpătat nuanțe instigatoare: descoperam savoarea activismului. Și ne-am hotărît să punem manifeste. Recitesc cele scrise în legătură cu acest episod de prietenul meu Caius Dobrescu, în urmă cu cităva vreme, în *Curentul*: *Așadar, am fabricat citeva manifeste, cu așa-numitul Letraset, manifeste care, astăzi, cred că ar părea mai degrabă caraghioase, cel puțin prin formă, dacă nu prin conținutul lor. În general, am plusat pe dezideologizarea cursurilor și Jos Minciuna, fără să ne avîntăm la slogani expliciți anticomuniste. Din pură prudență*. Toate s-au petrecut întocmai. Cu tot caracterul lor artizanal, manifestele noastre și-au atins scopul, provocînd panică sau satisfacție, după caz. Multă vreme, în facultățile prin care am reușit să le lipim la vedere pe pereți, cu pastă de dinți *Optima*, s-a intrat numai după un riguros control al identității.

Cunoștință „pe față” cu Securitatea

Am făcut cunoștință „pe față” cu Securitatea în vara anului 1988. Majoritatea celor anchetați fiind din Brașov, ancheta s-a desfășurat acolo, începînd de la mijlocul lunii iulie. Nimeni nu a fost reținut mai mult de 24 de ore. Caius și Sorin au fost serios bătuți de către anchetatori, conduși de un maior care s-a recomandat Alexandru, venit de la București, și de căpitanul Moldoveanu Gheorghe, din *Serviciul de anchete penale al Inspectoratului de Securitate Brașov*. Celor anchetați li s-a indus ideea că eu am fost arestat de mai multă vreme, ba unii au putut să jure că m-ar fi auzit chiar țîpînd într-un birou, știre care a provocat apoi mari emoții familiei, care mă știa plecat pe munte, în Parîng. De aceea, cînd am dat întîmplător un telefon acasă, mama a plîns de bucurie că mă aude, că trăiesc și că nu mi se întîmplase (încă) nimic. Am fost „depistat” trei săptămîni mai tîrziu, pe 12 august, la Sarmisegetuza, în județul Hunedoara, cînd o „echipă” din care făceau parte cei doi anchetatori pomeniți, cărora li s-a adăugat coman-

dantul *Inspectoratului județean și șeful Securității din Hațeg*, a descins dintr-o Dacie Albă aproape de sectorul arheologic din colonia Ulpia Traiana, unde lucram alături de arheologul englez Mike Dawson. Mascăți de tufe, aceștia au așteptat plecarea englezului la masă, după care m-au luat, fără brutalitate, „la o discuție”. Mașina odată pornită, a fost pus în fața unui val de amenințări, la care am răspuns: „dacă mă bateți, o să vă spun englezului și află BBC-ul”. Mi se făcuse frică de bătaie, de închisoare și, mai presus, mi se făcuse o nesfîrșită milă de părinți. Pentru o clipă, securiștii au amuțit, după care cel ce se recomandasese maiorul Alexandru m-a asigurat că ei nu procedează așa. Ancheta s-a desfășurat la postul de miliție Sarmisegetuza, după ce am refuzat să părăsesc localitatea, pentru a fi anchetat la Deva, atîta vreme cît nu au mandat de arestare, spunînd că voi țipa atît de tare, încît nu doar englezul va afla ce mi s-a întîmplat, ci tot satul. Am cerut apoi să nu dau declarații scrise, atîta vreme cît nu mă voi spăla pe miini și pe față; îmbrăcat sumar, datorită arșiței verii, eram plin de praf de pe șantierul arheologic. Așa că, în curtea postului de miliție, șeful de post Rusu (astăzi ofițer la Alba Iulia) mi-a turnat apă din fîntînă și m-am spălat mai întîi pe îndelete: reușisem să îmi găsesc calmul, înainte ca ancheta să înceapă. Am fost chestionat asupra a 11 „capete de acuzare”, dintre care cele mai grave vizau plănuirea de către noi a editării unui samizdat, injurii aduse „inaltelor personalități de partid și de stat” (n-au pronunțat niciodată numele Ceaușescu), încercarea de a face cunoscută în străinătate opera de „sistemizare” și rezultatele ei ș.a. Pe cele reale le-am recunoscut fără prea multe ezitări, ceea ce a părut să-i pună în cumpănă pe anchetatori, mai ales în momentul în care mi-am asumat „injurii” la adresa „inaltelor personalități”. Au existat și acuzații fantasmagorice, de genul aceleia privind tentativa mea de a organiza chiar un grup legionar înarmat, de rezistență în munți. Permanent, am fost acuzat și injurat, atît eu cît și prietenii mei, despre care mi s-a spus că sînt arestați și că le voi împărtași soarta, de faptul că așa fi „legionar” și că „ne-am vîndut Ungariei”. Mi s-a arătat, cu *Colud penal* în față, că eu și Dobrescu vom fi condamnați, în urma recunoașterilor făcute, la pedepse între 6 și 8 ani. Amenințările tîneau deseori să explodeze în violențe, mai ales cînd căpitanul Moldoveanu îmi reproșa că din cauza mea nu-și poate pregăti un examen la Drept, unde a mărturisit că e și el student la fără frecvență; scurtele accese de furie, datorate probabil restanței care îl amenința (căci ce exa-

(Continuare în pagina 12)

Eu și Securitatea mea

(Urmare din pagina 11)

men pregătea el în august?) erau temperate de superiori, dar fără prea mare tragere de inimă. Anchetatorul era secundat pe rând de cite unul dintre cei doi ofițeri superiori, în vreme ce acela rămas liber juca table, pe treptele postului de miliție, cu directorul muzeului din Sarmisegetuza. Treptat însă, în ton s-a simțit o schimbare: cineva a spus „păcat de tine și de viitorul tău, că ești băiat deștept”. A fost singurul semn de compasiune. Ancheta a început apoi să treneze (obosisem și eu, dar și ei), până la un final neașteptat: mi s-a spus dintr-o dată că, fiind oameni de omenie, s-au gândit să-mi mai acorde o șansă de „îndreptare”. Am acceptat parțial această șansă: am scris în finalul declarației mele că nu voi mai întreprinde pe viitor acțiuni împotriva ordinii sociale, riscând în caz contrar cumulara pedepsei de care mă iertau. Am refuzat însă orice angajament de altă natură, cit și să promit că nu voi comunica nimănui cele petrecute, reamintindu-le tocmai acuzația lor, cum că sînt „gură spartă și spurcată”, fapt care ar face imposibilă asumarea oricărei discreții. Mi s-a dat drumul, nu înainte de a mi se pune în vedere că ancheta continuă și că trebuie să dau declarații despre toți prietenii mei, ca și despre relațiile pe care le am cu cetățenii străini.

Cînd am revenit seara la baza arheologică, Mike Dawson – pe care prietenii clujeni Alexandru Diaconescu și Coriolan Opreanu, cărora le vorbisem despre posibila mea reținere și motivele ei, li pusese ră la curent cu motivele subite ale dispariției – se pregătea să plece către graniță, pentru a informa presa occidentală în legătură cu arestarea grupului nostru. Am aflat ulterior și că la București, Mariana Marin amenințase cu greva foamei în cazul în care nu sîntem eliberați, anunțîndu-l despre ancheta la care eram supuși pe Dan Petrescu, precum și că domniile Doinaș, Manolescu și Mircea Nedelcu, puși la curent de Alexandru Mușina, i-ar fi cerut lui D.R. Popescu să intervină la Securitate; dar nu știu pînă acum cu certitudine care au fost motivele, raționile, demersurile ce au dus la stingerea anchetei.

Pînă în decembrie '89, nu m-am mai simțit niciodată pe deplin liber

Povestea are un sfîrșit trist. Pînă în decembrie 1989, nu m-am mai simțit niciodată pe deplin liber, deși am

avut norocul unor generoase încurajări din partea unor oameni care mi-au arătat prietenia – îi amintesc, cu recunoștință, pe Zoe Petre, Alexandru Mușina, Andrei Bodiu, Cerasela și Nini Tofan. Grupul nostru din studenție se destrămase, poate nu din cauza despărțirii (majoritatea terminasem facultatea cu o lună înaintea anchetei, dar mulți eram, totuși, brașoveni), cit sub povara declarațiilor făcute de unii despre ceilalți, a rușinii trăite de ei, a friicii sau, cum se întîmplase cu mine, cu Claudiu Secașiu, poate și cu alții, din cauza neîncrederii în semeni care ne-a fost sădită atunci. Am rămas, în prezent, în relații apropiate doar cu doi dintre protagoniștii acelor întîmplări.

După revoluție, căpitanul anchetator Gheorghe Moldoveanu a ajuns redactor șef adjunct al ziarului *Destapă-te Române*, fondat de PUNR la Brașov în toamna anului 1990; am mai aflat chiar că ar fi candidat în 1992 pe liste de consilieri la alegerile locale. Fiu al cantorului bisericii din Hărman, securistul Moldoveanu fusese în copilărie elevul părintelui unuia dintre cei anchetați. Maiorul Alexandru i-am pierdut urma. Șeful *Securității* din Hațeg, căpitanul Jurconi, este acum maiorul Jurconi și conduce *SRI*-ul din Hațeg. În 1988, familiile noastre au fost cel puțin la fel de puternic traumatizate ca și noi. La un an și ceva de la isprava noastră cu *Securitatea*, tatălui meu, ofițer *MAPN* în rezervă, avea să-i fie fatal un infarct.

Orice încercare pe care am făcut-o de atunci încoace de a desclei toate itele acestei sordide povești au fost sortite eșecului. Acum, după ce senatorii precum domnul Quintus, care au poate de ascuns în spatele spamei lor de arhivele *Securității* istorii mult mai penibile, au măcelărit proiectul legislativ al lui Ticu Dumitrescu, șansele de a reuși acest lucru sînt firave. De la *Serviciul Român de Informații*, rămas depozitar al arhivelor *Securității*, am primit doar un răspuns laconic: „La cererea dumneavoastră... vă comunicăm că din verificările efectuate în arhiva *SRI* au rezultat următoarele: la 12 august 1988 ați fost cercetat de Securitate pentru faptul că, în ultimii ani de facultate, ați făcut parte dintr-un grup de studenți care ascultau frecvent posturile de radio BBC și Europa Liberă și făceau comentarii denigratoare la adresa politicii interne și externe de partid și de stat. Împotriva dumneavoastră, nu s-au luat nici măsuri penale și nici administrative...”

(Subtitlurile aparțin redacției)

Algoritm versus specialiști

Începînd din 1990 – anul în care discursul, valorile, metodele și miturile neocomunismului au apărut în toată splendoarea lor – lozinca „specialiștilor” a invadat piața argumentelor politice românești. Ea a fost mai întîi utilizată de către Virgil Măgureanu, pentru a explica necesitatea preluării securiștilor regimului Ceaușescu de către nou înființatul *SRI*. Mitul „specialiștilor” a fost dezvoltat și pentru a induce opinia conform căreia doar activiștii PCR – în măsura în care erau singurele persoane deținînd o anume „experiență” politică – aveau capacitatea de a gera afacerile publice, și că, în acest fel, alegerea unui Ion Iliescu ar reprezenta soluția unică, în vreme ce prevederile de tipul punctului 8 al *Proclamației de la Timișoara* nu pot fi, în context, decît aberante. Tema „specialiștilor” a fost mai apoi, rînd pe rînd, utilizată pentru a frîna orice tentativă de restructurare a *Armatei*, a *Ministerului de Interne*, a *Externelor*, a *Administrației* în general, a grupului oligarhic, devenit grup managerial, aceiași care conducea economia românească înainte de 1989 și care a continuat să o „managerizeze” și după. „Specialiștii” pregătiți la „Ștefan Gheorghiu”, formați în școlile *Securității*, hirșiți în problemele economiei planificate, ale propagandei și ale manipulării securitiste sau/și mediactice, au devenit peste noapte indispensabili statului român de drept, democrat și pro-occidental, economiei de piață, politicii interne și externe. Au apărut „specialiștii” în economie, în politică, ba chiar și în politologie (vezi cazul Brucan); au apărut profesori-specialiști, ofițeri-specialiști, ziaristi-specialiști, uneori și miniștri-specialiști. Nu cred că va fi existat un activist cit de cit, vreun ofițer superior din *Securitate*, *Armata* sau *Miliție*, un oarecare director sau ceva depășiri de plan la activ în perioada anterioară lui 1989 care să nu fi fost un excelent specialist. Inevitabil apare și întrebarea: cum de a ajuns România în starea actuală, în pofida acestei multitudini de specialiști care se găsesec toamai în *the right place și în the right time*?

Ultima reluare pe această temă cu variațiuni este a partidului domnului Roman. Fiind, genetic am putea spune, un bun specialist el însuși, domnul Roman nu putea ignora acest argument, de *choix și de poids*. Acest partid deține de altfel, cu siguranță, și capacitatea de a decela proporția în care cineva este sau nu un bun specialist (de curînd, specialiștii PD au avut revelația redescoperirii mai vechilor specialiști ai PDSR). În fața „specialiștilor” mult clamați ai PD-ului, PNTCD-ul n-a știut să invoce altceva decît prăfuitul algoritm politic. Cumplită eroare, teribilă ofensă! Căci, în acest război al imaginărilor, specialiștii exprimă legitimitatea experienței, în vreme ce algoritmul politic este asimilat gustului cașcavalului. Dar cine-o fi corbul, cine vulpea?

Dacă despre mitul „specialiștilor” ne-am exprimat deja, să vedem puțin cam ce s-ar putea înțelege prin *algoritm politic*. Ce reprezintă algoritmul? În ce măsură poate fi el invocată? Care-i gradul său de legitimitate?

Pornind de la ultima chestiune, descoperim cu ușurință că legitimitatea pe care se bazează algoritmul este democrația. Acceptînd democrația, nu putem să nu acceptăm că unele partide (reprezentînd ideologii, viziuni, purtătoare de scopuri specifice) cîștigă alegerile și formează guvernul. Acesta va reprezenta în general voința unor majorități de a imprima o anume cale – politică, economică, socială – de

urmat în următorii ani. Acceptînd aceste premise, acceptăm faptul că partidele care au obținut cel puțin 50% + 1 dintre voturile exprimate la alegeri să formeze guvernul, în totalitatea sa. Poate că excluderea de la reprezentativitatea guvernamentală a aproape 50% dintre opțiuni să fie un lucru injust. Democrația – cel mai mic rău – însă nu poate funcționa altfel. Guvernele de uniune națională nu și-au dovedit de altfel viabilitatea în vremuri normale, iar formarea lor este inuzitată în democrațiile performante. Pornind de aici, algoritmul este o chestiune de bun-simț și o expresie democratică, în măsura în care ponderea opțiunilor electorale este respectată în cadrul unei coaliții guvernamentale. Ce justificare ar avea un partid cu o pondere electorală de 1% (precum, să presupunem, pentru Savoarea expunerii, PAR-ul domnului Vosganian) să pretindă, să zicem, 30% din posturile de miniștri și de secretari de stat în cadrul unui guvern de coaliție? Domnul Vosganian pretinde de altfel, și dînsul, că ar dispune de numeroși specialiști, fiind deci, *en toute logique*, în măsură să se prevaleze de aceeași. Și, totuși, doar 1% din populația țării dorește să urmeze politica propusă de specialiștii domniei sale, acordîndu-i în consecință încrederea la urne. Cum s-ar putea atunci concilia respectarea ponderii electorale cu guvernul obținut prin promovarea specialiștilor aparținînd unei alte opțiuni politice? Desigur, în nici un fel. Cei ce pretind nerespectarea algoritmului pretind în aceeași măsură încălcarea opțiunilor electorale. Atacul algoritmului nu este în fapt altceva decît un atac – abil, eficace e drept, dar cu atît mai periculos – împotriva democrației. Algoritm este o consecință democratică, invocarea „specialiștilor” – o retorică a arsenalului neocomunist.

Să ne aplecăm puțin însă – pentru o mai justă lămurire – și asupra istoriei. Guverne de specialiști nu vom întîlni altundeva decît în regimurile autoritare sau dictatoriale (Carol al II-lea, Antonescu), în vreme ce guvernele politice sînt expresia reprezentativității și democrației. Căci omul politic nu este un economist de clasă, nici un jurist rasat, nici măcar un istoric, un geograf sau un inginer, ori vreun sociolog renumit. Omul politic poate fi cite ceva din toate acestea – și bine ar fi să fie cit mai mult –, dar este și ceva în plus. Căci politica – nici inginerie, nici economie, nici... – este o meserie ca oricare alta, însă o meserie *à part entière*, specifică, cu exigențele, legile și cunoștințele sale și a cărei poate unică specificitate o constituie absența unor școli veritabile specializate.

Lupta algoritmul versus „specialiștii” nu este decît lupta dintre democrație și abuz (totalitarism, autoritarism). Iar atîta vreme cît nu există o lege a funcționarului public (care să-i asigure independența), și atîta vreme cît statul român rămîne implicat prosteset în gerarea unor unități de producție, logica algoritmului este singura care poate fi extinsă, legitim, și în această zonă. Căci, iată, pe de-o parte, am cam văzut cine constituie corpul „specialiștilor” noștri, și, pe de altă parte, cum s-ar putea oare constitui o comisie care să statueze asupra capacității potențialelor „specialiști” de a îndeplini o funcție de demnitate publică? Oare componența unei asemenea comisii nu s-ar supune tocmai păcătoșului de algoritm?

Ionuț Jugureanu

NOUȚĂȚI ÎN LIBRĂRII

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

APARIȚIILE LUNII IULIE

Baltasar Gracián
Ascultimea și arta ingeniozității

Titus Burckhardt
Alchimia

C. P. Fitzgerald
Istoria culturală a Chinei

Lucian Blaga
Luntrea lui Caron

Mircea Cărtărescu
Dublu CD

Vladimir Lossky
După chipul și asemănarea lui Dumnezeu

Nikolai Berdiaev
Împărăția lui Dumnezeu și împărăția cezarului

„Accident sau simptom?“, „22“ nr. 25/1998, este un text prin care domnul Andrei Cornea răspunde citorva nedumeriri exprimate de subsemnatul (și de domnul Nicolae Manolescu) în legătură cu un articol mai vechi al domniei sale – „Oameni onorabili“, „22“, 17/1998. Rîndurile de față nu se descesc o replică, ci includ citeva precizări, de dragul nuanțelor necesare.

Nu am negat niciodată rasismul latent din România, pericolele naționalismului sau excesele dreptei politice. Dimpotrivă, mi-am manifestat, chiar dacă înainte de domnul Cornea, îngrijorarea față de erupția lor – posibilă sau deja înregistrată. Mai mult, în calitate de editor și director al revistei *Meridian*, am consacrat, integral, două numere naționalismului (*Meridian*, nr. 4/1991) și, respectiv, stîngii și dreptei (*Meridian*, nr. 5/1991). Toți trei – domni Andrei Cornea, Nicolae Manolescu și eu – semnăm în acele numere. Domnul Cornea – „Leul cu față umană“ și, respectiv, „Karma și sistemul“; domnul Manolescu – „Tradițiile naționalismului“ și, respectiv, „Comuniștii și naționalismul“; eu – editorialele „Urasc, deci exist...“ și, respectiv, „Talcioac semantic: Stînga/Dreapta“. Că scriu mai demult despre aceste subiecte decît domnul Cornea nu este o chestiune de merit, ci una de vîrstă, pentru care nici unul din noi nu poartă vreo vină. Dacă există vreuna, ea poate fi aceea că, uneori, ni se pare amîndurora că sîntem, cu tot dinadinsul, mai vigilenți decît alții. Aș! Nu sîntem.

Nu îmi sînt indiferente drepturile minorităților. Altfel n-aș fi semnat alături de Géza Söcz și Károly Király la începutul anilor '80, cunoscuta scrisoare către *Organizația Națiunilor Unite*. Bănuiesc că ar fi semnat-o și domnul Cornea, dacă avea vîrstă de atunci a subsemnatului; nici n-aș fi denunțat, în aceiași ani, antisemitismul transformat în politică de stat de dictatura național-comunistă a domnului Nicolae Ceaușescu; și nici n-aș fi scris, tot de pe atunci, despre prigoana împotriva bisericii greco-catolice. Ce n-am semnat însă niciodată este un angajament cu vreo minoritate prin care să-mi asum obligația de a considera – comunitatea ori membrii în parte – necondiționat neprihănită în orice situație. Majorități și minorități sîntem datori să respectăm un anume set de valori. Altfel, într-adevăr, totul e șuează. Tentația privilegiilor și fățărnicia internaționalistă nu sînt cu ni-

Syncategoremata

mic mai breze decît, să spunem, rasismul latent.

Nu sînt indiferent la existența „oamenilor onorabili“ sau a parvenitului care vrea să treacă drept domn fiindcă este îmbrăcat la patru ace, cum plastic scrie domnul Cornea. Iarăși chestiune de vîrstă și nu de merit, am scris înaintea domniei sale despre ambele categorii și o fac și acum. Dacă n-ar fi să menționez decît că, în 1984, pe cînd terminasem de mulțisor să citeșc *Metafizica* lui Aristotel, încercam în „Frig sau frică? Despre condiția intelectualului român“ (eseu de o anume notorietate și tradus în citeva limbi de circulație) tipologia „omului de bine“. Ce carieră a făcut sintagma după 1989 știm cu toți. Unii au uitat doar cine o lansase. Apoi, gîndirii mitocane, îmbrăcată la patru ace, i-am dedicat citeva texte; ba, chiar un miniserial în *România literară*. Problema este – firește și firesc – că domnul Cornea și eu nu recunoaștem în aceste tipologii neapărat aceiași oameni. Nimic rău în asta. Cu cît privim mai nuanțat, cu atît putem prinde în insectar mai multe exemplare, nu?

Dacă, Doamne ferește, domnul Cornea mă include printre cei aparținînd „curentului principal“ din publicistica românească, cred că se înșală. Spre deosebire de domnia sa și atîția alți eminenti analiști, mai mult sau mai puțin politici, mă aflu undeva într-o probată extraterritorialitate, lipsit de o agendă politică și de imediate interese social-politice. Nimic din prezența mea publică nu se dorește în competiție cu orgoliile atîtor „formatori de opinie“.

Se înșală domnul Cornea și atunci cînd crede că i-am făcut ecou domnului Nicolae Manolescu. Dactilogramele textelor mele încredințate presei poartă în subsol data la care au fost scrise. În fapt, acel text la care se referă domnul Cornea a fost scris și încredințat *României literare* cu mult înaintea scrierii editorialului domnului Manolescu (lucru pe care, evident, domnul Cornea nu avea cum să-l știe), chiar în zilele în care directorul *României literare* se afla într-o vizită în Statele Unite iar eu la Chișinău. Asta nu înseamnă că domnul Manolescu este cel ce se ocupă cu *făcutul de ecou* sau că amîndoi purtăm vreo campanie im-

potriva domnului Cornea. Vorba domnului Cornea însuși, „Să fim serioși!“. Cît privește esopismul, cine cunoaște publicistica domnului Cornea și prezența mea în același domeniu nu poate avea nici o îndoială al cui stil este mai esopic. Uneori chiar regret că nu am tăria să renunț la nume și să scriu fabule – politice, sociale ori altcumva. Dacă textul meu din *România literară* ar fi fost unul esopic și nu despre un gînd al domnului Cornea, bănuiesc că nici domnia sa nu ar fi scris „Accident sau simptom?“, nici eu aceste precizări. Dar, poate mă înșel.

Nu am reproșat niciodată domnului Cornea și colegilor domniei sale de la „22“ încercarea tabuizării discuțiilor critice asupra lui Ion Antonescu sau celor despre cartea lui Roger Garaudy *Miturile fondatoare ale politicii israeliene*. Dacă textul meu din *România literară* lasă să se înțeleagă așa ceva, regret și-mi cer scuzele de rigoare. Nu-i mai puțin adevărat, însă, că datorită profilului și expertizei aflate în jurul revistei „22“ nu văd azi multe publicații în România mai bine situate spre a discuta, spre exemplu, cartea lui Garaudy. Altfel, schimbul de replici referitor la această controversabilă apariție editorială riscă să se transforme într-un fel de punte peste capul opiniei publice, un fel de șmecheresc făcut cu ochiul dintr-o parte în cealaltă a părerilor despre cartea respectivă; lucru absolut imoral.

Am fi amîndoi – domnul Manolescu și eu – niște sofisti. Se prea poate, numai că sofismele nu iartă pe nimeni, nici măcar pe domnul Cornea. Fiindcă tot mă trimite la cazuri – *symbebekota* aristoteliană, îi semnalez două lucruri la care poate medita, și nu de unul singur. Primul – între ipostaza celui care se împiedică și cade –

accidental, și cea a celui pentru care căderea este un *simptom*, mai poate exista una. Cineva îi tot pune piedici altcuiva, și acesta poate fi bănuț de un simptom de care, de fapt nu suferă deocamdată, dar pe care-l poate dobindi cu timpul. Situația poate fi numită și *provocare*. Cîteodată este și cazul României. Al doilea – domnul Cornea consideră că este preferabilă vigilența (monitorizarea) decît indiferența, autoliniștirea. De acord. Și mai crede că, dacă ne înșelăm în ambele cazuri, în cel de-al doilea ne poate paște rinocerizarea, în vreme ce înșelîndu-ne în prima atitudine „nu va fi nimic esențial de pierdut“. Iată un sofism exemplar, fiindcă ar fi multe de pierdut, totuși. Printre altele, încrederea. Triumful suspiciunii ar fi doar unul din tristele câștiguri ale nefericitei situații.

În sfîrșit, fiindcă am invocat aici, de citeva ori, vîrstă și nu meritele ce ne despart, nu pot încheia fără să amintesc o experiență unică. Uceniceam pe lîngă F. Bruneă-Fox, prefăcîndu-ne amîndoi că era vorba doar de un interviu. La un moment dat, marele reporter îmi spune: „Puștiule, un bărbat mai tînăr nu trebuie niciodată să ia în balon un bărbat mai în vîrstă, fiindcă există posibilitatea ca bărbatul mai în vîrstă să fi citit mai multe cărți și să fie iubit mai multe femei decît bărbatul mai tînăr“. „Dar“, zic eu, „există și posibilitatea ca bărbatul mai bătrîn să fi citit mai multe cărți proaste decît bărbatul mai tînăr, să fi ratat mai multe cărți ori să fi fost părăsit de mai multe femei...“. „Puștiule, și asta este o experiență extraordinară; ascultă la mine... Tocmai asta-i șpilul... n'țeles?“

Ce va să zică, syncategorematic? Domnul Andrei Cornea va poate explica mai bine. Eu unul vă pot spune că este ceva de care se vorbește și în logica tradițională, și în cea contemporană.

DORIN TUDORAN
28 iunie 1998

ALEX. ȘTEFĂNESCU

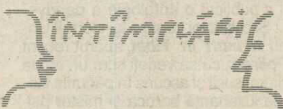
Ceafăgroasă sau Gîtlung

Întimplarea s-a petrecut la Casa Sînteii, la începutul anilor '80. Un ins cu haine ponosite, sosit din provincie după o noapte de mers cu trenul, străbătea ezitant culoarele lugubrei clădiri, cu un manuscris sub braț.

– Pe cine căutați? l-am întrebă, gata să-l îndrum.
– Pe un tovarăș...
– Cum îl cheamă...
– Păăă... Sînt nedormit... Nu-mi amintesc exact... Ceafăgroasă... Gîtlung... Sprincenedese... Așa ceva.

A trebuit să fac un efort de imaginație ca să-mi dau seama că rătașicul îl căuta pe Nicolae Dan Frunteletă.

La Constanța, la „direcția agricolă“, lucra, în timpul lui Ceaușescu, un „tovarăș“ Brumă. Acesta a hotărît într-o primăvară să facă o vizită inopinată la IAS-ul dintr-un sat. Pentru a-i preveni pe cei de la IAS și a le da posibilitatea să pregătească o masă festivă, o secretară de la direcție le-a transmis o notă telefonică: MÎINE DIMINEAȚĂ VINE BRUMĂ. LUAȚI MĂSURILE NECESARE.

A doua zi dimineață toate plantațiile mai gîngăse ale IAS-ului erau acoperite cu folii de material plastic, ca protecție împotriva brumei.

După 1989, m-am grăbit să merg la Paris, fericit că pot vedea în sfîrșit Occidentul. Acolo l-am cunoscut, printre alții, pe scriitorul și omul de afaceri Leonida Mămăligă, care mi-a propus să luăm prînzul împreună, la reședința sa din Neuilly sur Seine.

La masă, spre surprinderea mea, s-a servit și mămăligă. M-am gîndit imediat că, în cursul conversației, s-ar putea să apară o confuzie neplăcută între numele gazdei și numele tradiționalului aliment românesc. Ca să o evit, am hotărît în sinea mea să recurg la o diferențiere terminologică și anume domnului Mămăligă să-i spun „domnule Mămăligă“, iar mămăliga să o numesc „mămăliguță“.

Iată însă că trecînd la aplicarea formulei m-am zăpăcit și interlocutorul meu a putut auzi la un moment dat:

– Da, domnule Mămăliguță, aveți dreptate.

MEMBRA

Alfred Hărlăoanu
DICTIONAR EXPLICATIV
EBRAIC-ROMÂN

Lionel Povert
DICTIONARUL GAY
literatură • cinema • televiziune • show-biz
pictură • muzică • foto etc.

Marcel Picard
TAROT. PRACTICI
ȘI INTERPRETĂRI
Ediția a II-a

Comenzi: C.P. 26-38 București

DAN C. MIHĂILESCU

Traduceri la Cuptor (II)

Jubilația bănățeană

Nu trebuie să ne batem prea mult mintea ca să înțelegem motivele lipsei cvasitotale de jubilație culturală din România de azi. În fond, de vreme ce biologia sîfidează ideologia și figurăm la loc de cinste în tot ce va zăci statistica europeană a maladiilor (rata mortalității, TBC, SIDA, deces la avort, boli venerice, profesionale etc.), cine și pe ce teme ar putea incrimina lipsa emulației intelectuale, a – cum se spune cîndva – bucuriei spirituale create? Oriunde mergi printre oamenii de cultură, fie artiști sau scriitori, fie specialiști sau profesori, dai de resemnare și ratare (cu excepția lichelelor, desigur), de constința (eternei) generații de sacrificiu, dai de bisericuțe resentimentare și cu apetit vindicativ, dai de eșuări, divorțuri, stabiliri definitive în străinătate, dai de senzații inutilități, a prea-tirziului în carieră, de reorientarea profesională dictată de sarcină ș.a.m.d. Prea puține au rămas zonele în care lumea se bucură pur și simplu de tot ceea ce face, de tot ceea ce pune la cale pe viitor și unde răsplata este direct proporțională cu eforturile!

O astfel de zonă este, am impresia, nucleul timporean de la revista *Orizont*, grupul *Mittleuropei*, cum îmi place să-i numesc. Domnule, pagina lor respiră o libertate și o jubilație absolut de invidiat! Jubilație de Vest, vezi bine, nu aerobice estică de poale-n brîu și vinut moldovenesc. Citiiți prefața Adrianei Babeși și postfața lui Cornel Ungureanu la antologia *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii*, care anul trecut inaugura seria „A treia Europă” la editura *Polinom*, și veți găsi doi autori în plină forță fericită prin trei idei geoculturale, strategii politice, pluricentrice, poftă de construcție editorială și dialog interetnic cu ardență protectivă: grupul de studenți, programe de traduceri, simpozionul trimestrial cu grupuri similare din Polonia, Austria, Ungaria, Cehia, Slovacia, Franța, SUA, Germania, Canada, schimburi inter-universitare, ideea întemeierii unei arhive a Europei Centrale la Timișoara... Adriana Babeși tocmai a publicat o antologie a dandyismului... Și citiiți apoi jurnalul lui Cornel Ungureanu *A muri în Tibet*, apărut recent tot la *Polinom*, ca să vedeți cum un tip de urs taciturn, sucit și ascuns în pădurile literaturii de luxuriantă barocă și mister psihologic, trăiește la 55 de ani experiențe insolite cu o frenezie intact-adolescintă, nărindu-le ca atare, fără nici o rezervă, fără trucurile tipice autorului versat!

Citiiți pe Mircea Mihăiesc, care completează timișoreana troică mittleuropeică: în ciuda vesticilor sale supărați caustice, a constanței inflamării politice și a naturii coleric, degrabă isterizabil, Mihăiesc scrie săptămînal la două gazete plus *Cuvîntul*, este profesor la facultate, ca și Adriana Babeși și Cornel Ungureanu, veghează eficient Cartea în *board-ul Fundației Soros*, mai trage câte-o fugă-n State, bucură proiecte, cărți de convorbiri cu Vladimir Tismăneanu... Omul e vioi, motivat și determinat, cum se spune astăzi.

Și să știți că, în ciuda aparențelor (ultradiscret, nevrotic, foarte rar zîmbitor, tip sceptic, savurînd eșecuri precum Des Esseintes carapacea aurită) în Livius Ciocărlie trăiește din plin fința culturală, ca și în manierismul atroce-sublim al lui Șerban Foartă. În fine, de la distanță, grupul bănățean este susținut cu fidelitate și fervoare de adevărat lobby de natura dominată deopotrivă de forță și abilitate a lui Virgil Nemoianu (în SUA), de firi pe cit de retractile, pe atât de eficiente, precum Mihai Șora, ori de tenacități la foc mic, însă de nezdruccinat în ce privește complicitatea întru continuitate la putere și cultură, precum Gabriel Dimisianu. Numai la nucleul optzecisto-nouăzecist al noilor universitari din Brașov (Alexandru Mușina, Gheorghe Crăciun, Caius Dobrescu, Marius Oprea,

Andrei Bodiu, iar de la distanță Simona Popescu și I.B. Lefter) mai poate fi găsit ceva entuziasm și plăcere de-a face cu jubilație *lobbysm* cultural. Ar fi, deci, interesant o analiză sociologică a *geografiei elanului intelectual* de astăzi, la noi...

Politici și reverii culturale

Mittleuropa – concept răvășitor și fascinant, mort și resuscitat periodic, ambiguu, perfid, disolutiv sau coagulant, după cum sînt privite lucrurile. Adriana Babeși și Cornel Ungureanu coordonează seria teoretică („A treia Europă”) la *Polinom*, în paralel cu seria de ficțiune omonimă de la *Univers*. După antologia amintită mai sus, tot în 1997 a apărut eseu lui Jacques Le Rider (*Mittleuropa*, trad. Anca Opric, prefață de Andrei Corbea), iar acum încă două titluri: Carl E. Schorske, *Viena fin de siècle. Politică și cultură*, trad. Claudia Ioana Doroholski și Ioana Ploșteanu; și Paul Celan și „meridianul” său. *Repere vechi și noi pe un atlas central-european*, de Andrei Corbea (Hoisie, recentul laureat al premiului *Herder*).

Într-o notă de la pag. 111 din antologia *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii*, André Reszler cita (textul său fiind din 1991) două cărți obligatorii în domeniul: un best-seller despre cultura vieneză, *metafora centrală a unei lumi care se dezintegrează*, cartea lui Carl E. Schorske și un volum „care dă tonul noilor cercetări, alcătuit de doi tineri filosofi americani”: *Viena lui Wittgenstein*, de Allan Janik și Stephen Toulmin. Ei bine, prima a fost tradusă la *Polinom*, iar a doua (trad. Mircea Flonta) a apărut în iunie la *Humanitas*, în colecția „*Istoria ideilor*” coordonată de H.-R. Patapievi (care a și vorbit la lansarea ei la *Tirgul Bookarest*).

Sîntem, așadar, bine înconjurăți de ideile politice, economice, artistice și etnosociologice ale *Mittleuropei*, obligați să le gîndim îndeaproape și la rece. Ceea ce nu e nicicum simplu. Asta fiindcă noi sîntem precumpănit obsedați de extreme, uitînd sistematic de orice va să zică Centru. Noi nu voim a ști decît de „masoneria iudeo-americană” versus „mafia ruso-aramă”, două felii care-și interpun Europa ca sîntel. Paseiști incurabili, noi sîntem fie rușofobi intratabili, în trîsta tradiție a fatalității panslavismului, punîndu-ne, deci, pe tavă nimoniciei consumiste americane, fie cultivatori de izolaționism americanofob, răsfațîndu-ne bovarismele cu așteptări cohevoive și prefăcîndu-ne a uita realitatea *de stepă* dîndărătul acestora.

Iar cînd e vorba de Europa rămînem descumpăniți. *Mittleuropa*, Viena va să zică pentru noi înfii de toate spectrul refacerii imperiului austro-ungar, proiectul masonic de recuperare a vechiului paradis iudaic, federalizare, secesiune din rațiuni de catolicism versus ortodoxism, autonomizarea Transilvaniei à la Huntington, bașca eterna Idee germanică a lui *Drang nach Osten*. Majoritar, trăim, deci, în unghii mort al sindromului „de la Bărca la Viena”, ca să zică așa. Vă amintiți, probabil, incapacitatea „elefantului megaloman” de a se bucura pur și simplu vizitînd un mare muzeu din Viena, din cauză că vedea în fiecare exponat urmele de sînge și sudoare ale ardelenilor din veac. Astfel încît proiectul celei de-a treia Europă îl va convinge prea puțin pe „românul de rînd” (nici nu-și propune, cred, așa ceva), ci se adresează gîndirii elitelor, chit că și acestea sînt stăpînite de amarul *realității* „Europei cu trei viteze”, de amarul *motivației* grupului de la Vișegrad ș.a.m.d. Totul e să lupțăm cu noi înșine, cu demonii istoriei adormiți în noi și să mai – vorba lui Pleșu – să mai „dedramatizăm” realitățile.

Viena lui Wittgenstein și Viena fin-de-siècle sînt două spărgătoare de prejudecăți și monovalență. Cine încă mai

crede că Viena habsburgică din herderianul secol al națiunilor însemna doar fastul orbitor al saloanelor de bal, valsul lui Johann Strauss, morga aulică și legenda administrației *K & K* va avea cu ce să-și încerce desaga de lectură: triada fundamentală a naționalism-antisemitism-sionism, înflorită în Viena lui Georg von Schönerer, Karl Lueger și Theodor Herzl; lupta forțelor conservator-disolutive cu principiile integratoare (liberalism, socialism, catolicism, autoritate imperială); Viena lui Freud, sumă a medicinei experimentale, dar și Viena severă rezistență la psihanaliză, ca și Viena lui Hitler; cultul bijuteriilor, *art nouveau*, metropola plăcerilor și a politici centripete, narcisismul nebun, specific imperiilor în prăbușire, decadența, mitizarea istoriei și demitizarea ei prin deriziune; Europa Centrală ca situate culturală în Vest, dar situare politică în Est, după vorba lui Kundera, ori ca antidot la fărîmițarea Europei. Aristocrația catolică și burghezia evreiască, obsesia federatistă (însă cu centrul unde?) în conflict cu integrității și secesiunismul, mă rog, unde te întorci în Subiect dai de bombe, arici și bufințe holbate, dar una peste alta efortul de a *ne regîndi vecinătățile* înainte de a tenta extremitățile este absolut obligatoriu.

Godot și Buricea la All

Nu demult citeam prin gazete că la editura *All* se coace o concurență serioasă la seria de prozatori români contemporani de la *Nemira*. Era vorba, încă de anul trecut, de un comando editorial coordonat de Răzvan Petrescu, a cărui soartă mă tem că a reeditat eșecul seriei patronate de Alex Mihai Stoenescu la *RAO*. Bineînțeles că ar fi absurd să se bucare cineva de eșuarea unor atari inițiative. Nesusținută de mass-media (ori „susținută” de emisiunile culturale de un grotesc tragic de *TVR*), proza românească actuală va depăși cu greu mîia de cititori, iar de filantropie editorială ar fi deplasat să vorbim.

Pînă una, alta, vîd că la *All* se face o bună concurență editurii *Unitext* a *UNITER*. În urmă cu cîteva luni a apărut colecția „*Godot*” („*În spațiul teatral românesc al ultimelor decenii, dramaturgia secolului nostru pare să fie o ilustră absentă, dublată de o așteptare pe măsură. De aici și ideea colecției Godot...*”) coordonată de C. C. Buricea-Minarcic, cel care a tradus și prefațat prima apariție: Leonid Andreev, *Gîndirea* (un mare autor, subtil făcător de demonisme, prea puțin cunoscut, astăzi, la noi, deși pe vremea lui Cioran lumea bună a Bucureștilor se dădea în vînt după amalgamul de Andreev, Dostoievski și esime spaniol). Au urmat Michel de Ghelderode, *Soarele apune*, trad. Miruna Runcan, prefațat de Anca Măniuțiu, apoi *Filantropul*, de Hans Magnus Enzensberger, traducere și prefață de Victor Scoradeț, pentru ca, recent, să fim benefic debusolați încă o dată: după ce că *Godot*-ul lui Beckett nu figurează în planurile colecției (vor urma piese de Witkiewicz, Howard Barker, Nabokov, Ramon del Valle-Inclan, Thomas Hürlimann, Leonid Andreev), după ce alde Botho Strauss, Pinter, Stoppard ș. cî. înfirzie să-și facă apariția în rafturile noastre, Buricea ne oferă *Introacerea lui Espinosa*, de Radu Macrinici (proaspătul laureat al *UNITER* la concursul pentru cea mai bună piesă românească a anului, *Tara mea*, pe care o voi comenta aici nu peste multă vreme). La început mirare, pe urmă admirație: chiar așa, nu vîd ce dramă s-ar petrece dacă după un Ghelderode publici un Macrinici, ori după un alt Andreev (*Valsul cinilor*) se va tipări un nou Zograf! Nu știu prin ce miracol financiar își „permite” editura *All* să tipărească teatru, însă merită felicitări.

Dacă mi se îngăduie, aș face o micuță observație privind grafica oribilă a colecției: culori morticioase, coperti fals-puerile, insipide, nu se vede nicăieri însemnul colecției („*Godot*”), dar ce-i mai rău: nu rezultă de niciunde, pe copertă, că este vorba de teatru și încă de teatrul secolului XXI! Știu că e costisitor un concurs de grafică pentru coperti, dar dacă tot începi o așa afacere „de amorul artei”, apoi fă balul să fie ball. Dincolo, la *Unitext*, jalea provi-

ne de la corectură și legătorie... dar să nu fim cîrșelnici, nu-i așa?

Cărți de doxă și plăcere

Lecturi tipice pentru vacanța studioșilor, unde obstacolul e dulce, ambiguitatea fertilizează și obeșeala-i voluptate: *Istoria infernurilor*, de Georges Minois, trad. Alexandra Cuniță, *Humanitas*, autor de „*la nouvelle histoire*”, o poveste a figurii mentale despre infern, din Mesopotamia pînă la Dino Buzzati, lucruri la care nu te gîndești toată ziua, ca să spun așa, precum: infernul talmudic față cu infernul musulman, chinurile infernale văzute religioasă, psihanalitic, artistic dar și juridic, apoi „*infernul ca necesitate logică și practică*”, evoluția... fricii de infern și pedeapsă ș.a.m.d. Nu chiar așa de departe se află *Babel sau nedesăvîșirea*, probabil cea din urmă carte a lui Paul Zumthor (trad. Maria Carпов, la *Polinom*), filologie și antropologie cu prelungiri teologice, la un medievist înzestrat cu sensibilitate artistică și gust pentru parabolismul rafinat. Cîț despre *Babel și babylonie*, ce temă mai însemnată la final de veac?

Editura *Univers* își desfășoară, ca de obicei, eventaiul: de la sentimentalism ebraic cu fibră ironică și autorflexivă al lui Bernard Malamud (*Cirpaciul*, trad. Antoineta Ralian) la exuberanța unui Faulkner scriitor, submiîndu-și nostalgiiile cu umor bonom (*Hotomanii*, adică *The Reivers*, trad. Mircea Ivănescu, prefațat de Mircea Mihăiesc; „*Hotomanii are seninătatea coplesitoare a cărților scrise în prezența – invizibilă, dar presimțită – a morții*”), trecînd prin fantezia jucăușă cu purități colorate inefabile, a lui Peter Beagle (*Ultima licornă*, trad. Mircea Ivănescu), prin stufoșenia picantă, aseasonată cu cinism și hohote de rîs la marginea perversiunii (*Banii*, de Martin Amis, o „*satiră a apocalipsei urbane*”, scrisă în 1984, trad. Sorin Moise) și – mai ales – faimoasa *Rayuela* a lui Julio Cortázar, adică *Sotornul* din 1963 (trad. Tudora Șandru Mehedinți), nebulnie barocă plină de uși fără chei (și viceversa), dar de unde tot umanitatea succulentă iese biruitoare, în ciuda amarului, dincolo de tehnicismul accelerat al scriiturii.

În sfîrșit, la *Nemira* două apariții prețioase: Georges Bataille, *Erotismul*, trad. Dan Petrescu, și Gilbert Durand, *Figuri mitice și chipuri ale operei – de la mitocritică la mitanaliză*, trad. Irina Bădescu. Despre Durand, studenții filologi de acum 25 de ani vorbesc și astăzi cu venerație – cine nu a conspectat în delir *Structurile antropologice ale imaginării*, acea capodoperă de erudit și mister, de psihism alambicat, frăgezimi oculte și reverii fabuloase? Cine (cel puțin dintre analiștii actului poetic) nu se înfioară chiar și acum, cînd pronunță celebrele sintagme „*regimul diurn*” și „*regimul nocturn*” al imagini? Numai *Sufletul romantic și visul*, a lui Bégün, poate rivaliza în fascinație cu structurile „*sceptur*” lui Durand. În cartea tradusă acum de Irina Bădescu, tehnicismul e ceva mai apăsător, însă mitanaliză (concept analogic cu „psihanaliza”) îți descoperă unghiuri incante în lectura unor Baudelaire, Stendhal, Gide, Zola, Hesse, Xavier de Maistre, dar și la Goya, Rubens, Bosch, Dürer.

Cît despre Georges Bataille (1897–1962), iată un nume mai puțin frecventat la noi (de aceea și este utilă cronologia comentată a vieții autorului). Fascinat de Nietzsche, autorul cunoscutului *La part maduite* avea să treacă prin crize de misticism la 25 de ani (chiar stă la benedictini și visează să se prebrotească), pentru ca după zece ani să colaboreze la revistele cercului comunist democratic (după ce face cure psihanalitice și o rupe violent cu suprarealiștii) spre a poposi în 1934 într-o organizație trojkistă animată de Boris Suvarin. Trece prin experiențe yoga și Zen, fondează în 1936, împreună cu Roger Caillois și Michel Leiris, *Colegiul de sociologie sacră*... Ce mai, o viață cu cîrlig la sensibilitatea de azi, cînd Răul și erotismul, frenezia fantasmelor și foamea de experimentat contrarii conduc la o soi de ciudată seninătate întru disperare.

IRINA NICOLAU

Recreația mare

Acum, când Rusaliele au trecut, când s-au terminat sărbătorile din prima parte a anului, intrăm în recreația mare. Până la Sfântă Mărie Mare tot weekend, weekend și weekend. De câteva ori va licări lumina unui sfânt și, evident, Sinzienele. Dar cine mai știe la oraș de Sinziene? Poate e mai bine așa! Avem timp să ne pregătim pentru sărbătorile care urmează. Există o diferență uriașă între a trăi sărbătoarea și a o gândi. În general, stăm mai bine cu trăitul. Reflecția despre sărbători este cam subțirică și se produce ocazional. De obicei, cu câteva zile înainte de o sărbătoare, presa, televiziunea și radioul trimit asupra etnologilor, deloc numeroși, cohorte de reporteri tineri care, în doi timpi și trei mișcări, trebuie să lămurească „problema”: ce? cum? unde? de ce? Întrebările lor mă pun frecvent în dificultate. Încerc să le spun că lucrurile nu sînt nici simple, nici clare. Îi nemulțumesc pretinzînd că un răspuns simplu și clar falsifică. Sărbătoarea stă sub semnul misterului și al cutremurătorului și al fascinației, cum s-o prezinți cu claritatea unui traseu de metrou? De unde să știu eu de când se face mărțișorul? Nimeni nu știe. Îmi amintesc de o tină care insistă asupra unor eventuale mărturii arheologice din neolitic. Cum să reziste, duduie, două fire de lînă atîta timp? Am încercat s-o conving că povestea și credința sînt mai durabile decît obiectul. Nu cred că m-a crezut. Important pentru ea era să fie prima care dă informația că, în fine, a fost descoperit primul mărțișor proto-dacic.

Acum cîțiva ani am avut următoarea experiență. Mă aflam într-o cameră cu o femeie pe care o vedeam pentru prima dată. Asistență medicală, foarte vorbăreată, de vreo patruzeci de ani. Ca să treacă timpul, am scos niște fișe încercînd să compun un rezumat al sărbătorilor calendaristice. M-a întrebat ce fac. După ce mi-a ascultat explicația a început să-mi socotească sărbătorile pe degete. Vorbea de parcă ar fi fost Simion Florea Marian. M-am mirat, de unde le știi atît de bine? Nu știu dacă le știu, dar sînt obișnuită „să le țin”, a zis.

Există, așadar, oameni care „țin” sărbătorile pur și simplu, oameni care își inchipuează că le vor „ține” mai bine dacă află etimologia termenilor care le numesc, simbolismul gesturilor și al obiectelor, istoria lor, există oameni indiferenți față de sărbătoare și inși care le resping ca să cugete mai bine. De fapt, sînt mult mai multe feluri în care te poți raporta la sărbătoare. Faptul este posibil pentru că trăim într-o lume în care poți să faci ce vrei. Pe de altă parte, trebuie să admitem că multe dintre sărbătorile noastre tradiționale au devenit de o inactualitate perfectă. În oraș mai ales, nimeni nu mai ține sărbătorile care ne feresc de lup, de urs, de șarpe, care fac să crească usturoiul și cînepa bine... Pe multe dintre ele nu le mai știu nici tîranii, au devenit simple curiozități.

Sărbătorile religioase se schimbă și ele în funcție de distanța pe care credinciosul o pune între biserică și el. În satul vechi, după o socoteală a etnologului Ion Ghinoiu, ciclul paschal dura 112 zile. La oraș, legăturile dintre sărbătorile care compun acest ciclu au slăbit. Așa a ajuns Paștele să dureze pentru anumiți creștini numai cîteva zile. Situația este dincolo de bine și de rău. Cei care cred că e rău ar trebui să știe că nu se mai poate face nimic. În zilele noastre, deschiderea față de sărbători nu se mai poate realiza prin ucaz. Celor care renunță la sărbători sau le reduc la variante care nu mai înseamnă nimic li se poate recomanda numai să-și asume gestul cu luciditate. Să-și spună, am optat pentru o viață fără sărbători!

Ar urma să fac o distincție între sărbătoare și festivitate, să discut dacă sărbătoarea este posibilă în absența sacralului, să aduc argumente teoretice... N-o voi face. Vreau să rămîn în empirismul cel mai deplin și de aici să-l provoc pe cititor să se gîndească la cum ar fi lumea fără sărbătoare. Am spus lumea și nu viața lui. Pentru că există, cred, un mod pasiv de a te hrăni din sărbătorile altora. Spre deosebire de fumatul pasiv, sărbătoritul pasiv este ceva din care ieși folos.

Kosovo – o amenințare pentru echilibrul din Balcani

(Urmare din pagina 16)

că dreptul de decizie asupra soluțiilor revine în primul rînd kosovarilor, și nu celor din afară. Poziția Albaniei este foarte clară: ea nu vrea să fie angajată în război. Albania susține însă dreptul la autodeterminare al kosovarilor, drept care poate să meargă pînă la cererea independenței.

Cum s-a ajuns la starea conflictuală de acum?

Din cauza obtuzității guvernului de la Belgrad. Cancelariile occidentale au încercat soluționarea crizei, îndemnîndu-l constant pe Rugova să accepte să înceapă negocierile cu Miloșevici. Au avut loc o serie de negocieri privind învățămîntul. S-a ajuns la un acord, care nu a fost respectat de către autoritățile sîrbești; au continuat violențele, presiunile, iar Rugova nu a mai avut unanimitatea pe care o avușese în primii ani. De aceea s-au creat mai multe focare de conflict, cu tineri care s-au înarmat și s-au organizat. Acum nu există o singură armată de eliberare a Kosovo-ului, ci mai multe. Nu există o conducere unică a acestei armate. Rugova nu mai controlează situația în totalitate, deși a fost reales președinte fără nici o problemă. El a pierdut controlul în momentul în care armata de eliberare a impus alte reguli de joc. Practic, el trebuie să accepte negocierile cu Miloșevici în urma unei duble presiuni: internă și externă.

Poziția Occidentului

Care este atitudinea Occidentului față de conflictul din Kosovo?

Atitudinea este destul de împărțită. Există acest grup de contact, constituit în momentul izbucnirii fătîșe a conflictului, cînd sîrbiilor au trimis trupe și au început operații de epurare etnică – sînt zone întregi, mai ales de-a lungul frontierei cu Albania, din care au fost goniți, practic, toți locuitorii. Poziția Occidentului nu a fost destul de coerentă: presiuni diplomatice mai mult sau mai puțin importante și un început de embargo. Astăzi, o opțiune militară nu mai este de exclus. Cea mai clară a fost poziția americană; poziția Rusiei a fost una de neamsetec în treburile interne ale Serbiei, bine cunoscuta formulă.

Dar nu se repetă situația din Bosnia?

S-a ajuns deja la o situație în parte asemănătoare, deși Kosovo nu este un mozaic etnic (pe bază de religie), ca Bosnia.

Mă gîndesc la expectativa Occidentului față de ce se întîmplă acolo.

Occidentul va fi obligat să reacționeze. A și dat niște semnale destul de tari: de exemplu, demonstrația aeriană amenințătoare în zonă, sau punerea sub alertă a unor unități militare. Dar este evident că, din punct de vedere occidental, o intervenție în Kosovo înseamnă, de fapt, o declarație de război Serbiei. Fiindcă frontierele, așa cum există ele acum, au fost recunoscute prin tratate. Cererea repetată a kosovarilor din '90 încoace a fost de a avea observatori ai ONU, de a avea chiar trupe, ca în Macedonia. Albania a cerut constant o prezență militară occidentală de-a lungul frontierei, fiindcă una din acuzațiile propagandei sîrbești era aceea că mișcarea din Kosovo este suscitată de către Albania, care vrea să rupă această provincie din Serbia. Fără îndoială că arme, muniții au venit din Albania. Vă amintiți că, acum un an, aveau loc alegeri în Albania, după șase luni de anarhie totală, cînd imense depozite de muniții și armament au fost devalizate de către populația albaneză. Este evident că o parte din aceste arme au ajuns și în Kosovo. Însă kosovarii erau înarmați de multă vreme cu arme ușoare, care nu se compară cu armamentul greu, sofisticat, pe care-l au trupele sîrbești, dar care le permite o luptă de gherilă. Desigur, s-au înarmat, fiindcă în urma violențelor repetate la care au fost supuși au vrut să se apere. De aici s-a născut și armata de eliberare, nucleul existînd de foarte multă vreme, asta însemnînd din '90 încoace.

Eventuale soluții

Ce soluție se poate prefigura pentru Kosovo?

Soluția politică ideală nu poate fi decît o acceptare a unei largi autonomii care să ducă treptat la independență. Dar nu ruptura imediată. Cred că s-a ajuns mult prea departe în conflictul interetnic pentru ca albanezii din Kosovo să mai accepte o conviețuire cu sîrbi.

Nu ar exista și soluția ca Iugoslavia să aibă un conducător democrat?

Acest lucru ar fi fost posibil la alegerile din '93,

în care opoziția sîrbă se prezenta destul de tare și cu șanse mari de victorie. Participarea albanezilor din Kosovo la alegerile de atunci ar fi adus, fără îndoială, o victorie a opoziției și lucrurile puteau evolua altfel. Însă Rugova a refuzat – cum am arătat – orice participare impusă la viața politică în cadrul Iugoslaviei.

Retrospectiv, cred că a fost o greșeală.

Privind din afară este poate o greșeală, dar ea este explicabilă prin faptul că opoziția sîrbă de atunci nu avea o ofertă clară față de cererile albanezilor din Kosovo. Sînt convins că se va ajunge cu timpul la o aplanare a conflictului interetnic actual, dar nu văd altă soluție decît o separare de facto între Kosovo și restul Serbiei. Este greu de înțeles politica sinucigașă a lui Miloșevici. Miloșevici a trebuit să cedeze și în Croația, și în Bosnia, în momentul în care s-a găsit în fața unei confruntări armate cu Occidentul. Dacă se continuă masacrele care au loc în momentul de față, este evident că Occidentul va fi obligat să intervină. Mai devreme sau mai tîrziu. Kosovo va obține independența, chiar dacă prețul va fi foarte ridicat, ceea ce s-a întîmplat de fapt și în Bosnia.

Dacă Kosovo obține o largă autonomie, o independență de fapt, este posibil ca și Muntenegru să se separe, la rîndul lui, de Serbia, care va fi astfel redusă la niște frontiere mult mai mici, pierzînd ieșirea la mare. Ceea ce este mai grav însă este că o prelungire a conflictului în această zonă va duce la o dezvoltare a unui sentiment național al tutei lor albanezilor, ceea ce nu există pentru moment, sau este într-o formă incipientă, nesemnificativă. Este greu de crezut că în fața unor masacre și valuri de refugiați care ajung în Albania, Macedonia și Muntenegru, populațiile vor putea rămîne indiferente. Este adevărat că azi Albania, care are numai 5.000 de oameni sub arme, dacă nu luăm în considerare efectivele poliției în curs de reorganizare, nu este în măsură să se opună armatei sîrbești, dar, dacă războiul va lua proporții, sentimentul ultranaționalist se va dezvolta, problema unei mari Albanii se va pune. Deci, dacă nu se iau măsuri, echilibrul Balcanilor poate fi grav afectat, și aceasta ar trebui să fie principala grijă a Occidentului, în acest moment. Astăzi se pot încă opri lucrurile, cu o poziție foarte fermă contra lui Miloșevici, care înseamnă de fapt o implicare militară.

Un alt embargo impus Belgradului nu l-ar îndupleca pe Miloșevici?

Embargoul decretat în momentul conflictului cu Croația și Bosnia nu a dus la rezultatele scontate. Ba chiar a avut un efect pervers, acela de a slăbi foarte mult opoziția democratică prin lipsa de contacte, posibilitatea de a obține un sprijin material, logistic etc. Știu că opțiunea militarilor, a Pentagonului este o opțiune foarte dură, de tip Irak, pentru a nu duce la pierderi umane prea grave, care pentru opiniile publice occidentale sînt un lucru greu de acceptat.

Dacă războiul continuă, e un mare pericol de destabilizare a Albaniei, care, după ultimele alegeri, a ajuns la un echilibru, dar un echilibru încă fragil.

Sînt trei amenințări pentru Albania: în primul rînd, aceea a creșterii numărului de refugiați. Albania nu poate singură să facă față la un aflus masiv de refugiați din Kosovo. Situația economică este precară, mai ales în nord, regiunea cea mai săracă și unde există deja probleme de penurie alimentară gravă; acolo sînt acum în jur de 15.000-20.000 de refugiați. Și cu tot ajutorul care vine din exterior, organizarea primirii acestor refugiați, mai ales dacă ei vin în număr din ce în ce mai mare, pune o problemă foarte gravă: dacă albanezii nu pot să asigure primirea acestor refugiați, ei vor căuta să meargă spre Occident. Se va repeta un val de emigrări necontrolate spre Italia, Elveția și Germania, unde există deja o comunitate din Kosovo foarte importantă. Emigrația albaneză din Europa, ca și cea din America, este în mare parte originară din Kosovo. Și bine organizată: ea ajută financiar rezistența din Kosovo.

A doua amenințare pentru Albania este că, din cauza situației nesigure din zonă, întreprinzătorii occidentali care începuseră să vină în Albania, după schimbarea guvernului, ar putea rămîne în expectativă, ceea ce este catastrofal pentru Albania, care cunoaște cei mai mulți șomeri pe cap de locuitor din țările foste comuniste.

A treia amenințare ar fi că, dacă războiul continuă, Albania va fi antrenată, mai mult sau mai puțin, în acest război. Deci nu va putea să nu participe la conflictul regional.

Interviu realizat de RODICA PALADE

MIHNEA BERINDEI

Kosovo – o amenințare pentru echilibrul din Balcani

Kosovo – o țară ocupată

Domnule Mihnea Berindei, aș vrea, pentru început, să explicăm cititorilor de ce aveți competențe în problema Kosovo.

Din '91-'92 am început cu *Organizația Est-Libertés* să ne ocupăm în mod constant de țările din Europa Orientală – Albania, Bulgaria și, în limita posibilităților, fosta Iugoslavie. Nu am putut să merg în Kosovo decât o singură dată: în '94, când am fost la Priștina. M-am ocupat însă în două rânduri, împreună cu *Comitetul Kosovo*, de organizarea vizitelor lui Rugova în Franța. Am urmărit constant evoluția situației, beneficiind de o dublă privire: de la Belgrad, unde sunt în contact permanent cu opoziția democratică, și de la Tirana. Kosovo este (a fost) impresia mea foarte clară, mergând acolo) o țară ocupată. Din momentul în care am intrat în Kosovo, pe drumul spre Priștina, am avut trei controale de poliție. Orașul Priștina, capitala, este înconjurat de unități militare; pe drumul principal vezi tancuri și camioane cu soldați; în oraș, la principalele intersecții, soldați sau polițiști cu căști și cu veste anti-glonț. Am locuit în hotelul central, marele hotel din Priștina, unde albanezii nu aveau dreptul să intre. Am încercat să vorbesc cu ei la telefon, dar de la hotel a fost imposibil. A trebuit să mă descurc altfel ca să-i întâlnesc pe Rugova și pe colaboratorii săi.

De ce?

Apartheid. Există zone în care albanezii nu au dreptul să intre. Asta a fost prima mea impresie despre Kosovo: o țară ocupată.

Cum s-a ajuns la acest tip de *apartheid*, în Europa sfârșitului de secol XX?

Începând din '89, mai ales '90, Miloșevici a suprimat toate urmele de autonomie pe care albanezii din această provincie le aveau. Au fost desființate toate publicațiile albaneze, învățământul în albaneză a fost interzis, iar din instituții au fost dați afară albanezi și înlocuiți cu sârbi, la toate nivelurile – medici, infirmieri, avocați, profesori, învățători; s-au adus pentru a fi colonizați sârbi, cu precădere în orașe, mare parte refugiați în urma războiului din Croația și Bosnia, care însă n-au rămas acolo datorită atmosferei încordate. Dar politica de colonizare este evidentă. Se adaugă brutalități zilnice, violențe, percheziții, bătăi, violuri, omururi. În fața acestei situații, societatea albanezilor s-a autoorganizat, în forme remarcabile, la toate nivelurile: politic, administrativ, instituțional. Există în Kosovo, în urma unor alegeri democratice, aleși locali, un guvern, *Parlament*, un președinte, bineînțeles nerecunoscuți de autoritățile sârbești.

Albanezii din Kosovo au boicotat constant alegerile care au avut loc în Serbia.

Soluția pe care a adoptat-o politică președintele Ibrahim Rugova a fost aceea a unei rezistențe pașnice, dar active, încercând să facă abstracție de ocupant. De aceea, responsabili aleși ai comunității albaneze s-au ocupat, în primul rând, de organizarea structurilor, creînd o remarcabilă societate paralelă. Este vorba de un sistem școlar, cu învățători, profesori plătiți de ei, un sistem de securitate socială, cu dispensare, spitale, cu doctori și infir-

mieri plătiți de ei, un sistem de protecție socială privindu-i pe șomeri: foarte mulți albanezi dați afară din posturile lor – funcționari, dar și muncitori – sint ajutați de comunitatea albaneză. Deci, s-au făcut mari eforturi de autoorganizare și de autocontrol al societății. În raport cu autoritățile iugoslave, Rugova a adoptat o politică de refuz al oricărui contact, al oricărei participări la viața politică impusă de autoritățile de la Belgrad.

Kosovarii au reclamat constant o recunoaștere a faptului că, în această provincie, ei, fiind mai mult decât majoritari, peste 90%, au dreptul la o largă autonomie, putînd merge pînă la secesiune și la proclamarea independenței.

Pînă la izbucnirea conflictului armat actual, Ibrahim Rugova reusea să nu se răspundă violenței cu violență. De aceea, el a fost deseori comparat cu Gandhi: „un Gandhi al Balcanilor”.

Un scurt istoric al zonei

Ce deosebește Kosovo de celelalte republici desprinse din fosta Iugoslavie?

Kosovo este o fostă provincie a Imperiului Otoman, ocupată de sârbi, în 1912, în urma primului război balcanic. Nu s-a pus niciodată problema unui referendum, prin care populația kosovară albaneză, larg majoritară, să-și exprime dorința apartenenței sau nu la statul sârb, Iugoslavia de după primul război (Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor) sau Iugoslaviei de după al doilea război. Albaneezii din această provincie au fost constant considerați de sârbi ca niște dușmani din interior. De aceea, ei nu au dispus de autonomie acordată altor provincii din Iugoslavia, nu au avut statut de republică, ca Macedonia, Bosnia, Croația, Slovenia și Muntenegru. De-abia prin *Constituția* din 1974, Kosovo ob-

ține un statut de provincie autonomă, cu identitate teritorială, capitală, guvern și parlament, *Constituție*, *Curte Constituțională* și justiție proprie. Mai mult, Kosovo dispune de propria sa poliție și de forțe militare teritoriale. Deci, o autonomie internă practic totală. Însă Kosovo, ca și Voivodina, nu obțineau statutul de republică și rămăneau „provincii” atașate republicii Serbia. De aceea, în momentul prăbușirii sistemului comunist, cînd au apărut puternicele revendicări naționale, Kosovo nu a dispus de utilajul diplomatic, de argumentele juridice de care dispuneau celelalte republici și care le-au permis să pretindă independența. Kosovo, ca și Voivodina, au fost menținute drept provincii ale Serbiei, cu o autonomie din ce în ce mai stîrbită.

După război, Tito dorea o federație mai largă, care să cuprindă și Albania actuală. În partidul comunist albanez a existat o tendință de acceptare în acest sens, fiindcă aceasta ar fi permis albanezilor să se regăsească împreună, într-un stat unic. Enver Hodja s-a opus însă și i-a suprimat fizic pe cei care doreau federalizarea cu Iugoslavia, Albania fiind prima țară care a rupt legăturile cu Tito, în 1947. Între albanezii din Kosovo și cei din Macedonia a existat o ruptură de peste 40 de ani. De fapt, albanezii nu s-au regăsit niciodată în același stat, în afara Imperiului Otoman, bineînțeles, dar în provincii separate (*sangiaccuri*), care nu țineau cont de componența etnică, ci de etapele cuceririi otomane.

Ideea națională albaneză se naște în mare măsură în Kosovo: Priștina a fost un centru intelectual foarte important pentru albanezi, în secolele XVIII și XIX. Și azi persistă un sentiment de superioritate al kosovarilor față de restul albanezilor. Ei consideră că, dacă este vorba de o mare Albanie, aceasta ar trebui să aibă centrul în Kosovo, și nu în Albania. Pretențiile sârbești asupra provinciei Kosovo sint, parțial, de natură istorică, dar, în cea mai mare parte, țin de mitul istoric. Este adevărat că regatul sârbesc care a fost distrus de Imperiul Otoman a posedat această provincie din secolul XIII pînă la mijlocul secolului XIV, iar în Kosovo au existat și există încă urme foarte clare ale unei prezențe sârbești importante, mănăstirile ortodoxe, de exemplu.

Cînd, în secolul XIX, s-a conturat ideea națională în Serbia, pe baza unui ansamblu de referințe istorice, Kosovo a fost considerat un fel de „leagăn al sîrbității”, lucru foarte prezent și astăzi în mentalitatea colectivă, de unde o certă popularitate a lui Miloșevici în ceea ce privește apartenența istorică a Kosovo-ului la Serbia.

Situația specială a Kosovo-ului

Pe ce se întemeiază cererea kosovară de independență?

Dacă analizăm lucrurile corect, această țară, cu un număr în jur de două milioane de locuitori albanezi – o regiune etnic total diferită și cu o omenitate foarte clară a populației –, nu are dreptul unei secesiuni din actuala Iugoslavie (Serbia și Muntenegru), numai fiindcă ea nu a avut un statut egal cu celelalte republici.

Suprimarea brutală a autonomiei Kosovo-ului nu a fost constituțională. Autoritățile actuale, Miloșevici în primul rînd, au încălcat *Constituția* din 1974, care preciza că orice decizie a parlamentului federal sau a autorităților de la Belgrad trebuie să fie confirmată de un vot al parlamentului de la Priștina. Dacă azi albanezii cer independența este dreptul lor, o cerere mult mai justificată decît pretenția lui Miloșevici de a considera Kosovo ca o provincie strict sîrbească. Repet, niciodată kosovarii nu au fost întrebați ce vor. Istoric vorbind, Kosovo a fost o țară ocupată, și anexarea ei la Serbia poate fi considerată ca o anexare ilegală.

Tot istoric vorbind, chiar crearea Albaniei în frontierele de astăzi a fost o reacție la avansul constant al slavilor în Balcani. În 1912, cînd începe o mișcare națională antiotomană în Albania, ea este sprijinită de acelea dintre marile puteri care se opun unei dominații slave prea puternice în regiune. Guvernul actual albanez nu are nici un fel de revendicare teritorială în afara frontierelor stabilite astăzi. Fatos Nano, actualul prim-ministru, a ținut să meargă în mod special în Macedonia, după ce stabilise foarte bune raporturi cu Grecia, vorbind peste tot de minoritatea albaneză din Macedonia, din Muntenegru, din Grecia, pentru care dorește doar ca drepturile lor să fie respectate.

Același lucru este valabil și pentru Kosovo? Adică se poate vorbi de o minoritate albaneză...

Evident, nu; aici albanezii formează majoritatea, sîrbi și romii, minoritatea. Fatos Nano a vrut să stabilească un dialog cu actuala putere de la Belgrad, a acceptat chiar să-l întâlnească pe Miloșevici în cadrul unei reuniuni internaționale care a avut loc în Creta, cu alți șefi de stat. El a spus constant că soluția nu poate să vină decît prin negocieri, însă este evident

(Continuare în pagina 15)

Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU
Redactor-șef adjunct: RODICA PALADE
Publicist comentator: ANDREI CORNEA
Grafician: DAN PERJOVSCHI

Contabil șef: ALINA CORBU;
Șef dep. marketing/distribuție: MIRCEA IONESCU;
Asistent marketing/publicitate: MIHAELA CUCU;
Șef departament politic: IULIAN ANGHIEL;
Șef departament cultural: IOANA IERONIM;
Redactori: SANDU IORDACHE, ALICE TAUDOR
(departament Social)
Secretar de redacție: AURELIAN CRĂCIUN

Difuzare, abonamente: Constantin Satalia,
Alexandru Petrea; Corectură: Rodica Toader,
Mara Ștefan; Operator calculator: Cătălina Florea;
Casierie: Mihaela Antonescu;
Secretariat: Alina Matei.

Rubrici: SERBAN ORESCU, EMIL HURZEANU,
STELIAN TĂNASE, H.-R. PATAPIEVICI, DAN PAVEL,
CRISTIAN PREDEA, RADU CĂLIN CRISTEA, I. BOGDAN
LESTER (comentarii politice); ILE ȘERBĂNESCU
(comentarii economice); VLADIMIR TISHAHEANU
(sociologia comunismului); DAN C. MIHĂILESCU
(cronică literară); MARIANA CELAC (viață urbană);
ALEX ȘTEFĂNESCU („Intimplări”); MAGDA CĂRNECI
(cultură); IRINA COROH (cronică de teatru);
H. RADULESCU DOBROGEA (ecologie).

Consiliul consultativ: 22: MONICA IOVINESCU,
VIRGIL IERUNCA, MIHAI SORA, SERBAN
PAPACOSTEA, ȘORIN ALEXANDRIESCU,
MIRELA WAJFIN, MIHNEA BERINDEI,
VLADIMIR TISHAHEANU, GABRIEL ANDREȘESCU,
ȘORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit în Progresul Românesc, Tehnoredacție computerizată: Anghel Florin.
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
Tel. 311.22.08, 311.17.76; Fax. 311.22.08
e-mail: r22@r22.sfs.ro,
http://www.dntb.ro/22/

Număr apărut cu sprijinul
FUNDAȚIEI PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ și
Fund for Central and East European Book Projects

ISSN-1220-5761